

हिंद सेवा मंडळाचे

पेमराज सारडा महाविद्यालय

अहमदनगर

शारदा
२०१९-२०

हंद सेवा मंडळाचे
पेमराज सारडा महाविद्यालय, अहमदनगर

दि प्रेस रजिस्ट्रेशन नियम क्र. ८
फॉर्म क्र. ४ प्रमाणे आवश्यक माहिती

प्रकाशन स्थळ : पेमराज सारडा महाविद्यालय,
बोरकरनगर, अहमदनगर - ४१४ ००३.
प्रकाशन काल : वार्षिक
मुद्रकाचे नाव : ममता ऑफसेट, अहमदनगर
राष्ट्रीयत्व : भारतीय
प्रकाशकाचे नाव : प्राचार्य डॉ. अमरजा रेखी
राष्ट्रीयत्व : भारतीय
पत्ता : पेमराज सारडा महाविद्यालय, बोरकरनगर, अहमदनगर

मी प्राचार्य डॉ. अमरजा रेखी जाहीर करते की, वर दिलेली माहिती माझ्या समजुतीप्रमाणे बरोबर आहे.

डॉ. अमरजा रेखी,
प्राचार्य

टीप : या अंकात प्रकाशित झालेल्या मतांशी संपादक, संपादक मंडळ, प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही.

भावपूर्ण श्रद्धांजली...!

शैक्षणिक वर्षात राजकीय, सामाजिक,
धार्मिक, सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक
क्षेत्रातील दिवंगत झालेल्या ज्ञात, अज्ञात
या सर्वाना महाविद्यालयाच्या वतीने
भावपूर्ण श्रद्धांजली
अर्पण करित आहोत.

प्राचार्य, प्राध्यापक, प्राध्यापकेतर कर्मचारी

हिंदू सेवा मंडळाचे

पेमराज सारडा महाविद्यालय, अहमदनगर

हिंद सेवा मंडळाचे
पेमराज सारडा महाविद्यालय,
अहमदनगर.

प्रशासकीय अधिकारी

प्राचार्य	-	डॉ. अमरजा रेखी
उपप्राचार्य	-	डॉ. शिंदे आर. वाय.
उपप्राचार्य	-	(क.म.) प्रा. ज्ञानदेव जाधव
पर्यवेक्षक	-	(क.म.) डॉ. मंगला भोसले
रजिस्ट्रार	-	श्री. अशोक असेरी

शारदा नियतकालिक - संपादक मंडळ

पदशिद्ध सदस्य

प्राचार्य	-	डॉ. अमरजा रेखी	-	अध्यक्ष
उपप्राचार्य	-	डॉ. शिंदे आर. वाय.	-	सदस्य
उपप्राचार्य	-	प्रा. ज्ञानदेव जाधव	-	सदस्य
पर्यवेक्षक	-	डॉ. मंगला भोसले	-	सदस्य
रजिस्ट्रार	-	श्री. अशोक असेरी	-	सदस्य

कार्यकारी सदस्य

प्रा.डॉ. संगीता शेळके	-	संपादक
प्रा.डॉ. सुप्रभा कुलकर्णी	-	सदस्य
प्रा.डॉ. सुरेखा साळवे	-	सदस्य
प्रा.डॉ. किरणकुमार साळवे	-	सदस्य

हिंद सेवा मंडळाचे
पेमराज सारडा महाविद्यालय

॥ कर्मण्येवाधिकारस्ते ॥

हिंद सेवा मंडळ, अहमदनगर

* सन २०१९-२०२० सालातील पदाधिकारी व कार्यकारी मंडळ *

* अध्यक्ष *

प्रा. शिरीष दामोदर मोडक

* कार्याध्यक्ष *

श्री. अजित सिमरतमल बोरा

* उपकार्याध्यक्ष *

डॉ. पारस देवीचंद कोठारी

डॉ. रमेश मुरलीधर झरकर

* उपाध्यक्ष *

अॅड. सुधीर राजाराम झरकर

श्री. अनंत गंगाधर पाठक

श्री. महेंद्र गंधे

श्री. अशोक तुकाराम क्षीरसागर

* मानद सचिव *

श्री. संजय दादा जोशी

* सह सचिव *

श्री. सुमतीलाल बन्सीलाल कोठारी

प्रा. सुजित श्रीकांत बेडेकर

प्रा. मकरंद विष्णू खेर

श्री. अशोक उर्फ बस्तीराम हनुमानदास उपाध्ये

श्री. अनिल बाळकृष्ण देशपांडे

श्री. जगदीश रूपनारायण झालानी

* कार्यकारी मंडळ *

श्री. वसंत हस्तीमल लोढा

श्री. सतीश जयनारायण बुब

अॅड. अनंत रामचंद्र फडणीस

श्रीमती रोहिणी अरविंद शिवलकर

श्री. त्रिजलाल झुंबरलाल सारडा

श्री. मधुसूदन झुंबरलाल सारडा

श्री. अरुणकुमार मुकनदास दुगाड

श्री. सुरेश तात्याबा चव्हाण

श्री. विष्णू बन्सीलाल सारडा

श्री. श्यामसुंदर पेमराज सारडा

* सेवक प्रतिनिधी *

श्री. विठ्ठल बाळू उरमुडे

श्री. विठ्ठल मारुती ढगे

श्री. राजेंद्र यशवंतराव शिंदे

श्री. सचिन किसनराव मुळे

श्री. कल्याण नामदेव लकडे

श्री. नवनाथ राजाराम जंगले

* सहाय्यक सचिव *

श्री. बाळासाहेब उद्धवराव कुलकर्णी

**हिंद सेवा मंडळाचे,
पेमराज सारडा महाविद्यालय, अहमदनगर
वरिष्ठ महाविद्यालय व्यवस्थापन समिती**

अ.क्र.	सदस्यांचे नाव	पद
१.	मा.श्री. अजित बोरा	चेअरमन
२.	मा.श्री. संजय जोशी	मानद सचिव
३.	मा.डॉ. अमरजा रेखी	प्राचार्य
४.	अॅड.श्री. किशोर देशपांडे	सदस्य
५.	प्रा.सौ. ज्योती कुलकर्णी	सदस्य
६.	मा.श्री. संजय क्षेमकल्याणी	शिक्षणतज्ज्ञ
७.	मा.श्री. अनंत देसाई	सदस्य
८.	डॉ. राहुल पंडित	शिक्षक प्रतिनिधी
९.	डॉ. ज्योती बिडलान	शिक्षक प्रतिनिधी
१०.	प्रा. संजय धोपावकर	शिक्षक प्रतिनिधी
११.	श्री. अशोक असेरी	शिक्षकेतर प्रतिनिधी
१२.	प्रा.डॉ. सत्यजित पाटील	समन्वयक IQAC
१३.	डॉ. राजेंद्र शिंदे	सदस्य, विभागप्रमुख

कनिष्ठ महाविद्यालय व्यवस्थापन समिती

अ.क्र.	सदस्यांचे नाव	पद
१.	मा.प्रा. शिरीष मोडक	अध्यक्ष
२.	मा.अॅड. अनंत फडणीस	चेअरमन
३.	मा. संजय जोशी	मानद सचिव
४.	मा.डॉ. अमरजा रेखी	प्राचार्य
५.	मा.श्री. दामोदर बठेजा	सदस्य
६.	मा.श्री. संजय चोपडा	सदस्य
७.	मा.श्री. रा. वा. धर्माधिकारी	सदस्य
८.	मा.श्री. सुधीर झरकर	सदस्य
९.	मा.श्री. संजीव गांधी	सदस्य
१०.	मा.श्री. डी.आर. जाधव	उपप्राचार्य
११.	प्रा.डॉ. मंगला भोसले	शिक्षक प्रतिनिधी
१२.	मा.श्री. अशोक असेरी	प्रबंधक
१३.	श्री. मोहन पाठक	शिक्षकेतर प्रतिनिधी

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	विभागाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक
१.	‘शारदा करंडक’ व ‘ज्ञानेश्वर करंडक’ वाद स्पर्धा अहवाल	०८
२.	कनिष्ठ विभाग वार्षिक अहवाल	०९
३.	मराठी विभाग वार्षिक अहवाल	१३
४.	हिंदी विभाग वार्षिक अहवाल	१४
५.	इंग्रजी विभाग वार्षिक अहवाल	१५
६.	इतिहास विभाग वार्षिक अहवाल	१९
७.	भूगोल विभाग वार्षिक अहवाल	२१
८.	राज्यशास्त्र विभाग वार्षिक अहवाल	२२
९.	मानसशास्त्र विभाग वार्षिक अहवाल	२३
१०.	अर्थशास्त्र विभाग वार्षिक अहवाल	२४
११.	वाणिज्य विभाग वार्षिक अहवाल	२५
१२.	वनस्पतीशास्त्र विभाग वार्षिक अहवाल	२६
१३.	रसायनशास्त्र विभाग वार्षिक अहवाल	२७
१४.	सुक्ष्मजीवशास्त्र विभाग वार्षिक अहवाल	२८
१५.	प्राणीशास्त्र विभाग वार्षिक अहवाल	२९
१६.	गणित विभाग वार्षिक अहवाल	३०
१७.	संगणकशास्त्र विभाग वार्षिक अहवाल	३१
१८.	इलेक्ट्रॉनिक विभाग वार्षिक अहवाल	३२
१९.	बी.बी.ए. - सी.ए. विभाग वार्षिक अहवाल	३४
२०.	क्रीडा विभाग वार्षिक अहवाल	३५
२१.	ग्रंथालय विभाग वार्षिक अहवाल	३७
२२.	विद्यार्थी कल्याण मंडळ अहवाल	३८
२३.	सांस्कृतिक मंडळ अहवाल	३९
२४.	एन.एस.एस. अहवाल	४०
२५.	एन.सी.सी. अहवाल	४१
२६.	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जातीव्यवस्थेची चिकित्सा (लेख)	४२
२७.	सोशल मिडिया आणि आजची तरुणाई (लेख)	४४
२८.	पोरी जरा जपून (कविता)	४५
२९.	‘कविता’ साहित्य प्रकाराचे योगदान (लेख)	४६

हिंद सेवा मंडळाचे,
पेमराज सारडा महाविद्यालय, अहमदनगर

‘शारदा करंडक’ व ‘ज्ञानेश्वर करंडक’ वाद स्पर्धा २०१९

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

संपूर्ण महाराष्ट्रात नावाजलेल्या वाद स्पर्धा म्हणजे हिंद सेवा मंडळ संचलित पेमराज सारडा महाविद्यालयातील ‘शारदा करंडक’ व ‘ज्ञानेश्वर करंडक’ वाद स्पर्धा होत. शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० मधील या वाद स्पर्धांचे आयोजन शनिवार दि. ०५ ऑक्टोबर २०१९ रोजी करण्यात आले होते. महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. अमरजा रेखी यांनी या स्पर्धांचे सुकाणू डॉ. रत्ना वाघमारे व प्रा. शत्रुघ्न लाड यांचेकडे सोपविले होते.

वरिष्ठ महाविद्यालयासाठी असणाऱ्या शारदा करंडक वाद स्पर्धेचा विषय होता ‘चांद्रयान-२ मोहीम खरंच आवश्यक होती’. तर कनिष्ठ महाविद्यालयासाठी असणाऱ्या ज्ञानेश्वर करंडक वाद स्पर्धेसाठी विषय होता ‘मोटर वाहन कायद्यातील बदलाने अपघात कमी होतील.’ जवळपास वीस विषयांवर मंथन करून महाविद्यालयातील तज्ञ प्राध्यापक व ज्येष्ठ मार्गदर्शकांनी या दोन विषयांवर शिकामोर्तब केले होते. विषयांना मान्यता देत असताना चालू घडामोडींवर भर देतानाच विद्यार्थ्यांना त्यावर चिंतन करायला भाग पाडणारे विषय मांडण्याची महाविद्यालयाची परंपरा आहे.

संपूर्ण राज्यभरातून या स्पर्धांना उत्स्फूर्त असा भरघोस प्रतिसाद मिळाला. आजचा विद्यार्थी सभोवताली घडणाऱ्या घटनांबाबत किती जागरूक आहेत याचा अनुभव सर्व उपस्थितांना आला. वरिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांप्रमाणेच कनिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थी देखील मतं अभ्यासपूर्ण पद्धतीने अगदी सडेतोडपणे मांडतात.

या दोन्ही स्पर्धांकरिता पहिली तीन सांघिक पारितोषिके रौप्य करंडक व रोख रक्कम या स्वरूपात होती. ‘शारदा करंडक’ जिंकणारा संघ होता. निखिल बेलोटे व संजीवनी सोमासे यांचा द्वितीय करंडकावर नाव कोरले. तेजस शेंडे आणि अवधूत पाटील यांनी तृतीय करंडक पटकावला. कमलजित सिंग व गोपिका मनोज यांनी ज्ञानेश्वर करंडक पटकावणारे विद्यार्थी होते. पराग बद्रिके आणि कोसिका फिरके, द्वितीय करंडक ऐश्वर्या जोशी व राहुल शेळके यांनी तर तृतीय करंडक दिव्या कुलकर्णी व अनुष्का रोकडे यांनी मिळवला.

दोन्ही स्पर्धांना तीन-तीन वैयक्तिक पारितोषिके व तीन-तीन उत्तेजनार्थ पारितोषिके देण्यात आली. स्पर्धेच्या पारितोषिक वितरणासाठी स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ व लखनौ विद्यापीठाचे माजी कुलगुरु डॉ. सज्जेराव निमसे हे प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होते.

* * *

**हिंद सेवा मंडळाचे,
पेमराज सारडा महाविद्यालय, अहमदनगर
(कनिष्ठ विभाग)**

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

हिंद सेवा मंडळाचे पेमराज सारडा महाविद्यालय (कनिष्ठ विभाग) हे शैक्षणिक क्षेत्रातील एक प्रतिष्ठित व अग्रगण्य महाविद्यालय असा लौकिक आहे. विद्यार्थी हा केंद्रबिंदू मानून त्यांच्यामध्ये असलेल्या सुप्त गुणांना वाव देऊन त्यांचा गुणात्मक विकास करणे, त्यांच्यातील कौशल्ये विकसित करणे, उपलब्ध शैक्षणिक साधनसामग्रीचा उचित वापर करण्यासाठी प्रोत्साहित करणे असे अनेक दृष्टीकोन डोळ्यासमोर ठेवून पेमराज सारडा महाविद्यालय नेहमीच आघाडीवर राहिलेले आहे.

अध्ययन, अध्यापन अधिक सक्षम व प्रभावीपणे होण्यासाठी भव्य इमारती व वर्गखोल्या, समृद्ध ग्रंथालय, प्रशस्त क्रीडांगण, सुसज्ज प्रयोगशाळा, प्रशिक्षित व अनुभवी प्राध्यापक वर्ग, यामुळे विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक दर्जा उंचावून त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाची जडणघडण होण्यासाठी महाविद्यालय सातत्याने प्रयत्नशील असते याबरोबरच कनिष्ठ विभागात विविध उपक्रमांचे आयोजन करून ते राबविले जातात.

अर्थातच संस्थेचे पदाधिकारी हिंद सेवा मंडळाचे अध्यक्ष मा. प्रा. शिरीष मोडक, कार्याध्यक्ष मा. अजित बोरा, माजी कार्याध्यक्ष मा. ब्रिजलाल सारडा, सचिव मा. संजय जोशी, माजी मानद सचिव मा. सुनील रामदासी, ज्युनिअर कॉलेज समितीचे चेअरमन मा. अनंत फडणीस आदि सर्व पदाधिकारी, प्राध्यापक वर्ग, प्रशासकीय सेवकवर्ग व विद्यार्थी यांच्या सहकार्याने महाविद्यालय शैक्षणिक स्तरावर घोडदौड करत आहे.

विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीबरोबरच त्यांच्यात असलेल्या कलागुणांना वाव देण्याकरिता, त्यांचा सर्वांगीण विकास होऊन सामाजिक जाणीव समृद्ध करण्यासाठी कनिष्ठ विभाग नेहमीच कटिबद्ध असतो. कनिष्ठ विभागामध्ये एकूण ६४ शिक्षक ज्ञानप्रदानाचे काम करत आहेत. यामध्ये ३१ शिक्षक आणि ३३ शिक्षिका आहेत. अनेक शिक्षक पीएच.डी., एम. फिल., सेट आणि नेट तसेच बी. एड. अशी उच्च शैक्षणिक अर्हता प्राप्त केलेले आहेत. अकरावी व बारावीचे १२ अनुदानित आणि ६ विनाअनुदानित वर्ग आहेत. कनिष्ठ विभागामध्ये विज्ञान, वाणिज्य व कला शाखांचे अध्यापन होत आहे. या शैक्षणिक वर्षात अकरावी विज्ञान, वाणिज्य व कला शाखांचे एकूण ९०९ आणि बारावीचे १०६० विद्यार्थी शिकत आहेत. विज्ञान शाखेसाठी इलेक्ट्रॉनिक्स, संगणक, टेक्निकल, वाणिज्य शाखेसाठी - माहिती व तंत्रज्ञान, कला शाखेसाठी कौशल्याधिष्ठित कोर्सेसची आणि मराठी व इंग्रजी माध्यम अशी विशेष सुविधा आहे.

* बारावी फेब्रु. / मार्च - २०१९ बोर्डाचा निकाल -

१. विज्ञान शाखा ९८.२० %   २. वाणिज्य शाखा - ९४.२० %   ३. कला शाखा - ५८.७५ %

* महाविद्यालयाचा निकाल - ८३.७२%

प्रथम, द्वितीय आणि तृतीय क्रमांकाचे मानकरी -

विज्ञान शाखा -

प्रथम - कु. जोशी अश्लेषा विकास - ९०.६२%

द्वितीय - कु. म्हसे मदुरा विक्रम - ८९.०८%

तृतीय - श्री. वाबळे गौरव संतोष - ८७.०८%

वाणिज्य शाखा

- प्रथम - कु. शहा चैताली संजय - ९१.६९%
- द्वितीय - कु. अन्सारी रुकसाना - ९०.००%
- कु. भाटिया खुशबू - ९०.०० %
- तृतीय - कु. मेधा गांगुर्डे - ८९.८५ %

कला शाखा

- प्रथम - कु. गुगळे मानसी जितेंद्र ८९.२३%
- द्वितीय - कु. तरटे सायली बापूसाहेब - ८६.७७ %
- कु. सहस्रबुद्धे अनुराधा प्रशांत - ८६.७७ %
- तृतीय - कु. भोसले वैष्णवी शरद - ८४.७७ %

MHT CET घवघवीत यश

१. कु. जोशी अश्लेषा विकास - ९९.९८ प्रथम - पुणे विभागात पहिली
२. श्री. बनकर ओंकार बबनराव - ९९.९३ द्वितीय
३. श्री. कुलकर्णी संकेत अजय - ९९.६१ तृतीय

शाखानिहाय विशेष प्राविण्य मिळवलेले विद्यार्थी

१. विज्ञान - ७२ विद्यार्थी   २. वाणिज्य - ५८ विद्यार्थी   ३. कला - १२ विद्यार्थी

कनिष्ठ महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी असलेले विविध उपक्रम -

- * सर्व सुविधांनी परिपूर्ण डिजिटल क्लासरूम
- * JEE, NEET, MHT - CET - मोफत मार्गदर्शन केंद्र
- * स्टडी सर्कल
- * तज्ज्ञ शिक्षकांची व्याख्याने
- * शैक्षणिक सहल
- * C. A . Foundation Course
- * कला शाखा - इंग्रजी व मराठी माध्यमातून अध्ययन व अध्यापनाची सुविधा
- * स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन
- * कौशल्याभिमुख कोर्सेस
- * कला मंडळ
- * ऑलिम्पियाड
- * अद्ययावत प्रयोगशाळा
- * विविध सुविधांनी युक्त क्रीडा विभाग
- * समृद्ध ग्रंथालय.
- * व्यक्तिमत्त्व विकास / व्यावसायिक मार्गदर्शन

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२०२० मध्ये यशस्वीपणे घेतलेले उपक्रम -

- * अकरावीच्या विद्यार्थ्यांचे संगीताच्या निनादात आणि पुष्पवृष्टी करून जल्लोषात स्वागत.
- * पथनाट्य - प्रथम क्रमांक पटकाविला (जिल्हा रुग्णालय, अहमदनगर)
- * ज्ञानेश्वर करंडक वाद स्पर्धा
- * 'पर्सनॅलिटी डेव्हलपमेंट अँड गार्डन्स' - व्याख्यान, वृक्षारोपण
- * एकता रॅली
- * युवा जागर
- * प्राचार्यांसाठी सेमिनार - अहमदनगर जिल्हा
- * ATKT - विद्यार्थ्यांसाठी विशेष मार्गदर्शन
- * जलवृद्धी - प्रदर्शन
- * एकांकिका - स्पर्धा
- * मुले वयात येताना - डॉ. अंशू मुळे
- * महामानवांच्या - जयंती - पुण्यतिथी
- * गरीब व गरजू विद्यार्थ्यांना मोफत गणवेश वाटप
- * क्रीडा विभाग - पदकांचे द्विशतक
- * वृक्षारोपण
- * एफ.एम. १०४ - सांस्कृतिक कार्यक्रम
- * 'Khaki with Rakhi
- * संस्कृत, हिंदी- दिन
- * स्वच्छ भारत अभियान
- * एडस् जागृती
- * रोव्हर आणि रेंजर - विशेष उपक्रम
- * मानवी हक्क जागृती

विद्यार्थ्यांसाठी उपलब्ध सुविधा -

- * महाविद्यालयाचा संपूर्ण परिसर - CCTV अंतर्गत
- * सर्व विषयांसाठी अद्ययावत विभाग
- * दिलसा पथकाची नियमित भेट
- * तक्रार पेटी
- * पालक सभा
- * समुपदेशन सुविधा
- * माहिती अधिकार कक्ष
- * सर्व वर्गामध्ये - साऊंड सिस्टम
- * शिस्त पालनासाठी - समित्या
- * कॅटीन सुविधा
- * स्टडी सर्कल
- * विद्यार्थ्यांसाठी स्व - संरक्षण मार्गदर्शन
- * विद्यार्थिनींच्या सुरक्षेसाठी दक्षता विभाग
- * मुलींच्या छेडछाड विरोधी पथक / समिती

या शैक्षणिक वर्षात विद्यार्थ्यांनी संपादित केलेले विशेष यश

- श्री. आशिष अजय राऊत -
- ११ वी विज्ञान शाखा 'फोल्डिंग टॉयलेट' ही अभिनव संकल्पना मांडली.
- * अनेक राज्य पुरस्कार
- * N A T I O N A L I N S P I R E A W A R D
- * भारताचे राष्ट्रपती मा. रामनाथजी कोविंद यांच्या हस्ते सन्मानित.
- * I R I S I N T E R N A T I O N A L S C I E N C E F A I R - S E L E C T I O N

* शिक्षकांनी मिळविलेले विशेष यश

उपप्राचार्य - प्रा. जाधव ज्ञानदेव रघुनाथ यांची - अहमदनगर जिल्हा माध्यमिक, उच्च माध्यमिक मुख्याध्यापक / प्राचार्य महासंघ जिल्हाध्यक्ष म्हणून एकमताने निवड - मा. शिक्षणाधिकारी यांच्या हस्ते सन्मानित.

* उत्कृष्ट प्रशासक - विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी अनेक उपक्रम राबविले.

* डिजिटल क्लाससाठी - रु. ११०००/- चे बुक शेल्फ महाविद्यालयास सस्नेह भेट.

* प्रा. प्रसाद बेडेकर : 'ट्रिपल सीट' या मराठी चित्रपटात सुपरस्टार अंकुश चौधरी यांच्यासोबत 'व्यंकटेश' ही भूमिका साकारली.

क्रीडा विभाग २०१९-२०२०

जिल्हा, राज्य पातळीवर अनेक स्पर्धांमध्ये विविध क्रीडा प्रकारांमध्ये पेमराज सारडा महाविद्यालयाने (कनिष्ठ विभाग) नेत्रदीपक कामगिरी केलेली आहे. विविध क्रीडा स्पर्धांमध्ये पदकांचे द्विशतक पूर्ण केले आहे.

ज्युनिअर कॉलेज क्रीडा अहवाल २०१९-२०२०

१. कृष्णा हराळ (१२ वी कला) - सायकलिंग क्रीडा प्रकारात - राष्ट्रीय शालेय स्पर्धेत ट्रक व रोड व टीम टाईम ट्रायल प्रत्येकी गोल्ड, सिल्वर आणि ब्रांझ पदक मिळविले. सलग दोन वर्ष शालेय राष्ट्रीय स्पर्धेत टीमट्रायल मध्ये गोल्डमेडल मिळवून विक्रम केला.

२. सौरभ गुंड (१२ वी कला) - सायकलिंग राष्ट्रीय रोड स्पर्धा या राजस्थान येथे झाल्या. त्यामध्ये टीम ट्रायल मध्ये ब्रांझ मेडल मिळविले.

३. मंगेश ताकमोगे (११ वी वाणिज्य) - आसाम येथे झालेल्या खेलो इंडिया मध्ये सायकलिंग ट्रॅक या क्रीडा प्रकारात ५०० मी. टाईम ट्रायल - ब्रांझ पदक मिळविले.

४. ओम सपकाळे (११ वी वाणिज्य) - राष्ट्रीय हॉलीबॉल शालेय स्पर्धेत दिल्ली येथे निवड.

५. रोहित पवार (११ वी वाणिज्य) - राष्ट्रीय हॉलीबॉल शालेय स्पर्धेत दिल्ली येथे निवड.

६. प्रियांशू शाहू (१२ वी कला) - राष्ट्रीय हॉलीबॉल शालेय स्पर्धेत दिल्ली येथे निवड.

७. स्नेहल पिपाडा (१२ वी वाणिज्य) - विविध वक्तृत्व आणि वादविवाद स्पर्धांमध्ये यश.

हिंद सेवा मंडळाचे अध्यक्ष मा. प्रा. शिरीष मोडक, माजी कार्याध्यक्ष मा. ब्रिजलाल सारडा, कार्याध्यक्ष मा. अजित बोरा, मानद सचिव मा. संजय दादा जोशी, कनिष्ठ महाविद्यालयाचे चेअरमन मा. अनंत फडणीस तसेच हिंद सेवा मंडळाचे सर्व पदाधिकारी यांचे अनमोल मार्गदर्शन व सक्रिय सहकार्य लाभले.

पर्यवेक्षक   उपप्राचार्य

कनिष्ठ विभाग

पेमराज सारडा महाविद्यालय, अहमदनगर

* * *

मराठी विभाग

(२०१९-२०२०)

मराठी विभागात शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० या काळात एफ. वाय. बी. ए. पासून एम. ए. मराठीपर्यंतच्या प्रवेश प्रक्रियेसाठी विद्यार्थ्यांचा बहुमोल असा प्रतिसाद मिळाला. तसेच एफ. वाय. बी. ए. पासून ते एम. ए.पर्यंतचा निकालही उत्कृष्ट लागला. ही मराठी विभागाच्या दृष्टीने आनंदाची तसेच अभिमानाची बाब आहे.

जागतिक मराठी भाषा दिन

दि. २७ फेब्रुवारी २०२०

बुधवार, दिनांक २७ फेब्रुवारी २०२० रोजी पेमराज सारडा महाविद्यालयात मराठी विभाग आणि मराठी संशोधन केंद्राच्या वतीने 'जागतिक मराठी भाषा दिना'निमित्ताने विशेष कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. या कार्यक्रमाला प्रमुख अतिथी म्हणून आर. बी. नारायणराव बोरावके महाविद्यालयातील मराठी विभागातील प्रा.डॉ. उज्वला जाधव-भोर या लाभल्या होत्या. या कार्यक्रमाच्या प्रारंभी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अमरजा रेखी आणि उपप्राचार्य डॉ. राजेंद्र शिंदे यांनी मनोगत व्यक्त करून मराठी भाषा गौरव दिनाच्या सर्वांना शुभेच्छा दिल्या. तत्पूर्वी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अमरजा रेखी व प्रमुख अतिथी प्रा. डॉ. उज्वला जाधव यांनी कुसुमाग्रजांच्या प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून त्यांना अभिवादन केले. त्यानंतर कार्यक्रमाला प्रारंभ झाला.

या कार्यक्रमाचे प्रमुख अतिथी प्रा.डॉ. उज्वला जाधव यांनी 'आज मराठी भाषा राजभाषा आहे, मग ती ज्ञानभाषा का होऊ शकत नाही?' असा प्रश्न विद्यार्थ्यांसमोर उभा केला आहे. पुढे त्या म्हणाल्या, 'ज्ञानेश्वरांच्या काळातही मराठी भाषेला मरण नव्हते आणि आजही नाही, कारण विविध संतांनी मराठी भाषेचे संवर्धन केले आहे'. याशिवाय हिंदीतील, संस्कृतमधील दाखले देऊन त्यांनी कार्यक्रमाला रंगत आणली.

या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व आभारप्रदर्शन मराठी विभागप्रमुख डॉ. प्रतीक्षा गायकवाड यांनी केले, तर प्रमुख अतिथींचा परिचय प्रा.डॉ. संगीता शेळके यांनी करून दिला.

मराठी संशोधन केंद्राचे समन्वयक डॉ. माहेश्वरी गावित यांना त्यांच्या शैक्षणिक, सामाजिक कार्याबद्दल 'ओम -शांती बहुउद्देशीय प्रतिष्ठान' शेवगाव, जि. अहमदनगर यांच्यावतीने 'आदर्श लोकमाता अहिल्याबाई होळकर' राष्ट्रीय पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले. याच कारणास्तव 'राजभाषा दिना'च्या निमित्ताने आयोजित कार्यक्रमात डॉ. माहेश्वरी गावित यांचा मराठी विभागाच्या वतीने सत्कार करण्यात आला.

डॉ. प्रतीक्षा गायकवाड

मराठी विभाग प्रमुख

जागतिक मराठी दिनानिमित्त पेमराज सारडा महाविद्यालयात आयोजित कार्यक्रमात डॉ. उज्वला जाधव यांच्या हस्ते कुसुमाग्रजांच्या प्रतिमेचे पूजन करण्यात आले. यावेळी प्राचार्य डॉ. अमरजा रेखी, प्रा.डॉ. प्रतीक्षा गायकवाड, प्रा.डॉ. माहेश्वरी गावित, प्रा.डॉ. संगीता शेळके.

हिंदी विभाग

वार्षिक अहवाल (२०१९-२०२०)

प्रतिवर्ष की तरह वर्ष २०१९-२० में विभिन्न गतिविधियाँ संपन्न हुई। सत्रांत एवं वार्षिक परीक्षाओं का परीक्षा फल संतोषजनक रहा। अगस्त २०१९ में हिंदी विशेष के विद्यार्थियों के लिए 'कृति चर्चासत्र' का आयोजन किया गया, जिसमें विद्यार्थियों ने पाठ्यक्रम से संबंधित विषयों पर प्रपत्र प्रस्तुत किए तथा उपस्थित विद्यार्थियों के द्वारा उपस्थित की गई समस्याओं का समाधान भी किया। प्रा. नवनाथ भोंदे ने इस 'कृति चर्चासत्र' के लिए विद्यार्थियों का मार्गदर्शन किया।

२७ सितंबर, २०१९ को हिंदी दिवस कार्यक्रम उत्साह के साथ संपन्न हुआ। एस.वाय. तथा टी.वाय.बी.ए. के छात्रों ने कार्यक्रम का नियोजन तथा कार्यान्वयन सफल रूप से निभाया। अहमदनगर महाविद्यालय के प्रा. अशोक घोरपडे जी ने हिंदी के महत्त्व को स्पष्ट करते हुए विद्यार्थियों का मौलिक मार्गदर्शन किया। हिंदी विभाग की ओर से 'फिल्म सप्ताह' का आयोजन किया गया। विभाग के छात्रों ने इस अवसर पर 'पोस्टर प्रदर्शन' का आयोजन किया।

प्रा. डॉ. सौ. अमरजा रेखी ने विभिन्न महाविद्यालयों में आयोजित चर्चासत्रों और संगोष्ठियों में सक्रिय योगदान दिया।

* * *

Department of English

Annual Report (2019-20)

The Department of English carried out a number of curricular and co-curricular activities in the academic year 2019-20. The thrust was mainly on the inclusive improvement of students. Following is a synopsis of the departmental activities and achievements:

Induction and Valedictory Functions:

Every year, the department arranges a welcome function for the new entrants, viz. F. Y. B. A. and M. A. Part I students. At the end of the academic year, the last year students, from T. Y. and M. A. II, are bid farewell by the department. Both these functions are planned and carried out by the students. It gives them a valuable chance to develop soft skills. They are also offered a platform to interact with each other, exchange information, share individual experiences and keep them updated. It also inculcates in them a family feeling and bonds them with each other as well as the department. This year, the Induction function was held on 5th August, 2019. Due to Lockdown, however, the farewell programme was not held.

'Certificate Course in Communicative English':

The Certificate Course in Communicative English was run by the Department of English from 24th September, 2018 to 5th November, 2018. The course had been designed and conducted by the faculty from the department with a view to enhance the learners' communication skills by giving them substantial exposure to Listening, Speaking, Reading and Writing. The course was also intended to guide the learners to overcome their errors in grammar and pronunciation; to support them to improve their presentation skills; to sensitize them to the dynamics of body language; to build up the learners' confidence in interpersonal communication and to empower the learners to compete in the global job market.

The duration of the course was three hours a day, including two hours' coaching followed by an hour's practice session. Students from undergraduate level attended this course. The emphasis was mainly on interactive teaching using problem-solving approach. Wherever possible, the students were divided into groups and made to carry out an activity. Use of ICT was the highlight of the course. Every teacher made a Power Point Presentation and motivated the students to use gadgets helpful for enhancement of communication skills. The final day was reserved for sharing of experiences. Most of the students found a visible difference in their manner of reception and expression. They admitted that there was a sea change in their body language and interpersonal communication skills. They had acquired adequate linguistic and communicative competence in English, overcome most of their errors in grammar and pronunciation and experienced an improvement in their presentation skills. Moreover, they obtained self-reliance in interpersonal communication and gained courage as well as confidence to compete in the global job market.

The students were assessed according to their performance during the practical sessions. In addition, a test was conducted in the end to gauge their writing skills. They were issued a certificate on successful completion of the course.

Use of ICT in Teaching, Learning & Sharing :

Use of Information Communication Technologies is a recent strategy adopted world-wide to cope up effectively with learners' difficulties. In tune with the changing times teachers have started using computer

and internet as a teaching tool. As a part of this initiative, students from Third Year Special Course were motivated to make power-point presentations on prescribed topics. They used the resources available on the internet as well as in the departmental library and performed the task displaying commendable confidence.

To overcome the hurdle of Corona pandemic, class-wise groups were formed on 'Google Classroom' and 'Microsoft Teams. Assignments and study material was shared with the students via these digital platforms. It has proved to be handy platform to disseminate information, circulate ideas, share comments and deliberate on current events. In addition, a number of e resources in the form of PDF versions of books have been made available to the students via the What's App groups

National Level Intercollegiate E Elocution Contest :

With a view to utilise the lockdown time creatively using intellect and imagination the Department of English announced an Online Elocution Contest for Undergraduate and Postgraduate students in India. This innovative competition held in April-May, 2020 and it was open for students of all disciplines. The Prizes for the first three Winners were Rs. 1500, Rs. 1000 and Rs. 500 respectively. Each participant received an E Certificate for participation in the competition

Students were asked to express their views on the following topic

- Is Corona Crisis a Prologue to World War III?

There was no entry fee for participation. The participants were required to send a Video Clip of maximum 5 Minutes' duration. In view of the Lockdown scenario, it was mandatory that the clip must be shot indoors. It was necessary for the participants to take sufficient care to ensure clarity and quality of picture as well as sound. At the same time, the shoot was required to be seamless without any visual effects or background music. The participants had been instructed to provide accurate information regarding their Full Name, Name of their Institution, their Date of Birth, Faculty & Class, Contact Number and Email Address. The Video was to be emailed to by 15 May, 2020. To ensure authenticity in participation, it was essential for each participant to send a scanned copy of the Identity Card issued by the Institution (duly signed by the competent authority) along with the video.

The contest received nationwide response with 26 entries from 4 states (Maharashtra, Uttar Pradesh, West Bengal and Andhra Pradesh). The participants represented 5 disciplines including Arts, Commerce, Science, Engineering and Management. Both undergraduate as well as post graduate students participated in the competition. They expressed their views in a remarkable style and manner.

The following three students won the first three prizes respectively :

1. Ms Kunika S Gupta	:	Shri Ram Murti Smarak International Business School, Unnao (Uttar Pradesh)
2. Ms Maria R Rahim	:	Abeda Inamdar Sr College, Pune
3. Mr Shrestha G Chakarborty	:	Dinhata College, Dinhata (West Bengal)
4. Mr Darshan S Ratnaparkhi	:	HPT Arts & RYK Science College, Nashik

The Prize Winners were informed by telephone. They were asked to submit their bank details and the amount was credited to their accounts online. All the participants were sent E Certificates for Participation to boost their morale. Dr Swati Rokade carried out the responsibility of judging the content and manner of presentation of the contestants.

State Level Intercollegiate Online Essay Writing Competition :

With a view to utilise the lockdown time creatively using intellect and imagination, the Department of English announced an Online Essay Writing Competition for the Undergraduate and Postgraduate students in Maharashtra. This unique competition was held in April & May, 2020 and it was open for students of all disciplines. The Prizes for the first three Winners were Rs. 1500, Rs. 1000 and Rs. 500 respectively.

Each participant received an E Certificate for participation in the competition. Students were asked to express their views on any ONE of the following topics :

1. Pandemic of Fake News: Corona and Social Media
2. The Face and Fate of Literature after the Coronavirus Crisis
3. This is what the COVID-19 Taught Me...
4. Education without Examination: An Opportunity to Reboot the Evaluation System?

There was no entry fee for participation. The word limit for the essay was 1000 words. The content of the essay was expected to be original. Plagiarism was strictly prohibited. To attain uniformity in submission, it was prescribed that :

- * The essay should be typed in Times New Roman with Font Size of 12-pt.
- * The title should be typed bold in 14-pt Size.
- * The alignment should be Justified with Normal margins and 1.5 spacing.
- * The file format should be PDF.

The participants were asked to supply accurate information regarding their Full Name, Name of the Institution, Date of Birth, Faculty & Class, Contact Number and Email Address. They had been instructed to email their essays to Dr Madhuri Dixit on or before 10 May, 2020. To secure authenticity in participation, a scanned copy of the Identity Card issued by the Institution (duly signed by the competent authority) was made compulsory.

The competition received huge response with 107 entries from 6 districts in Maharashtra, both from the rural and urban areas which really delighted us as organisers. The fact worth mention is that 70 out of the total participants were girls while 37 were boys. The participants represented 7 disciplines including Arts, Commerce, Science, Pharmacy, Engineering, Law and Management. Both undergraduate as well as post graduate students participated in the competition. They expressed their views on their chosen topics enthusiastically and impressively, in different styles.

The following three students won the first three prizes respectively:

1.	Ms. Litty Kurian	:	St. Francis De Sales College, Nagpur
2.	Ms. Prajakta Kale	:	St. Mira's College for Girls, Pune
3.	Ms. Mehak Bindroo	:	St. Mira's College for Girls, Pune

The Prize Winners were informed by telephone. They were asked to submit their bank details and the amount was credited to their accounts online. All the participants were sent E Certificates for Participation to boost their morale. Dr Madhuri Dixit, Dr Satyajit Patil, Ms Mrinmayee Gune and Dr Swati Rokade judged the essays.

Student Participation in Co-curricular Activities :

Students of the department participated in many online events held during the lockdown period. Three students took part in the E Essay Writing and E Elocution Competitions hosted by the college.

Academic Achievements by the Faculty Members :

The motto of the department is quality sustenance and quality enhancement. Keeping pace with the drastic changes in the field of education, the faculty in the department is constantly engaged in research-oriented activities and skill- development courses. All the faculty members are recognized P.G. teachers and are engaged in research activities at various stages.

Faculty Involvement in Social & Community Development Work :

Apart from academic activities, the faculty members are actively involved in social and community development work. Every faculty member extends economic help to the students studying in the department to meet their basic needs such as paying the fees, managing travelling expenses, etc.

Dr. Swati Pawar has been shouldering the responsibility of NSS Programme Officer.

Dr Madhuri Dixit is a member on the Editorial Board of 'परिवर्तनाचा वाटसरू' a 21 year old reputed intellectual Marathi magazine, listed in the UGC-CARE portal of peer reviewed and academically important journals.

Dr. Satyajit Patil completed following two Online Faculty Development Courses :

- * Online Faculty Development Course - 23-06-2020 to 27-06-2020 ('A' Grade)
- * Online Faculty Development Course - 22-09-2020 to 28-09-2020

He delivered two Guest Lectures in Chh. Shivaji College, Satara. He also worked as the Chairman of the S Y B Sc Paper Setting Panel formed by the University.

Ms. Mrinmayee Gune, the Ad Hoc faculty in the Department, is pursuing the Doctoral research with the Savitribai Phule Pune University. She also completed an Online

Faculty Development Course hosted by the IIT, Jabalpur between 10 to 21st August, 2020 with 'Excellent' Grade.

The academic contributions made by the faculty in 2019-20 are as follows:

Sr. No	Name of the Faculty	Participation/ Presentation in Seminars/ Conferences			Publications
		State	National	International	
1	Mrs Swati Rokade				
2	Dr. Madhuri Dixit	04(as RP)	03 (as RP)	.....	04
3	Dr. Satyajit Patil	01	05	01	.....
4	Ms. Mrinmayee Gune	.....	01	02	.....

Departmental meetings were called to deliberate on various issues related to students and the faculty. Every year, SWOC analysis is done objectively to detect the progress of the department on different fronts. All faculty members are committed to contribute at their best for the qualitative and quantitative growth of the department under the competent leadership of Principal Dr. Amarja Rekhi.

Dr Swati T. Rokade
Associate Professor & Head
Department of English

* * *

इतिहास विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

* विद्यार्थीकेंद्रित उपक्रम :

१. हेरीटेज वॉक (Heritage Walk) :

इतिहास विभागाच्या वतीने दरवर्षी 'हेरीटेज वॉक' या उपक्रमाचे आयोजन केले जाते. दि. २५.०२.२०२० रोजी आयोजन करण्यात आले. या उपक्रमांतर्गत विद्यार्थ्यांना चांदबीबी महाल किंवा सलाबत खानचा मकबरा या वारसा स्थळाची माहिती देण्यात आली. त्यांची जपणूक करण्याची आवश्यकता पटवून देण्यात आली. ते ऐकून विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्तरित्या चांदबीबी महाल परिसराची स्वच्छता केली व उपस्थित लोकांना हे वारसा स्थळ संवर्धन करण्याची विनंती केली.

२. वस्तु संग्रहालयास भेट :

इतिहास विभागाच्या वतीने दि. २५.०२.२०२० रोजी विद्यार्थ्यांसाठी अहमदनगर मधील 'रणगाडा वस्तुसंग्रहालया'ची भेट आयोजित करण्यात आली. हे अशा स्वरूपाचे आशिया खंडातील एकमेव वस्तुसंग्रहालय आहे. या भेटीत रणगाडा वस्तुसंग्रहालयातील विविध रणगाड्यांची माहिती विद्यार्थ्यांनी घेतली. या सहलीत ३० पेक्षा जास्त विद्यार्थी व इतिहास विभाग प्रमुख डॉ. सुरेखा गांगुर्डे, डॉ. कृष्णा पाटील, डॉ. नवनाथ भोंदे, प्रा. प्रमोद तांबे, डॉ. प्रकाश जाधव इ. प्राध्यापक उपस्थित होते.

३. अभ्यास सहल (study Tour) :

इतिहास विभागाच्या वतीने दि. २९/०२/२०२० रोजी अभ्यास सहलीचे आयोजन करण्यात आले. या अभ्यास सहलीत औरंगाबाद, खुलताबाद, वेरूळ या ठिकाणीच्या विविध स्थळांना भेटी देण्यात आल्या. यामध्ये विद्यार्थ्यांना दौलताबाद किल्ला, जगप्रसिद्ध वेरूळचे कैलास मंदिर, यांची माहिती विद्यार्थ्यांना देण्यात आली. या अभ्यास सहलीला २५ विद्यार्थी, इतिहास विभाग प्रमुख डॉ. सुरेखा गांगुर्डे, डॉ. कृष्णा पाटील, डॉ. नवनाथ भोंदे, प्रा. प्रमोद तांबे, इ. प्राध्यापक उपस्थित होते.

४. 'शिवचरित्र स्पर्धा २०२०' :

इतिहास विभागाच्या वतीने शिवजयंतीचे औचित्य साधून शिवाजी महाराजांच्या चरित्र व कार्य यावर आधारित 'शिवचरित्र स्पर्धा २०२०' आयोजित करण्यात आली. सदर स्पर्धा वस्तुनिष्ठ बहुपर्यायी स्वरूपाचे प्रश्न होते. सदर परीक्षेत ७२ विद्यार्थी सहभागी झाले. या स्पर्धेत विजेते पुढीलप्रमाणे प्रथम- सचिन माळी, द्वितीय- सचिन पाखरे, तृतीय- संजय खरात व ऋतुजा देशपांडे, उत्तेजनार्थ- प्रणिता केरूळकर, प्राजक्ता ससाणे, आकाश बडे, प्राजक्ता आघाव, राकेश पवार, मृदूला रोकडे, समृद्धी गांगरे, निकिता साळवे, गिरिष टेमकर त्यांना रोख पारितोषक व प्रमाणपत्र मा. प्राचार्य डॉ. अमरजा रेखी, उपप्राचार्य राजेंद्र शिंदे, हिंदू सेवा मंडळाचे अध्यक्ष अजितजी बोरा यांच्या हस्ते देण्यात आली.

५. 'मुव्ही क्लब' Movie Club :

इतिहास विभागाच्या वतीने Movie club हा उपक्रम चालविला जातो. या उपक्रमात यावर्षी गांधी, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, सत्यशोधक नाटक, डिस्कव्हरी ऑफ इंडिया, इ. चित्रपट, नाटक व सिरीयल दाखवण्यात आले सदर उपक्रमात १५ ते २० विद्यार्थी सहभागी झाले.

* विभागातील प्राध्यापकांचे उल्लेखनीय कार्य :

प्रा. सुरेखा गांगुर्डे

१	संशोधन आराखडा	"Vidyawarta", Issue 36, Vol. 22, Oct-Dec 2020, Page No. 105-106 ISSN 2319 - 9318	Peer Reviewed International Multilingual Research Journal Impact Factor 7,041
२	ब्रिटीश काळातील प्रांतीय दुष्काळाचे स्वरूप व उपाय योजना	B.Aadhar Special Issue Vol.-CCVII February 2020 Page 277-279 ISSN 2278-9308	International Multidisciplinary Peer Reviewed Refereed Index Research Journal Impact Factor 7.675

प्रा. कृष्णा पाटील

१	धरणे, विकास आणि धरणग्रस्तांच्या पुनर्वसनाची समस्या	Research Journey- Multidisciplinary International E-Research Journal	ISSN 2348-7143
२	२. महाराष्ट्रातील धरणग्रस्त चळवळीची फलश्रुती	समाज प्रबोधन पत्रिका, जुलै ते सप्टेंबर २०१९ वर्ष ५७ अंक २२७	ISSN 0973-2845

प्रा.डॉ. सुरेखा गांगुर्डे
इतिहास विभाग प्रमुख

* * *

॥ सह्याद्रीच्या कडेकपारी, नाद गुंजतो वारंवार ॥
॥ शौर्य गाजवून गेली, मर्द मराठ्यांची तलवार ॥

भूगोल विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० मध्ये आमच्या भूगोल विभागात भूगोल स्पेशल विषयासाठी एस वाय बी ए या वर्गात १९ विद्यार्थ्यांनी तर टी वाय बी ए या वर्गात २१ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला.

१७ जुलै रोजी नव्यानेच विभागात आलेल्या एस वाय बी ए च्या विद्यार्थ्यांची ओळख होण्यासाठी टी वाय बी ए च्या विद्यार्थ्यांनी एस वाय बी.ए च्या विद्यार्थ्यांचे स्वागत करण्याचा कार्यक्रम घेतला. त्यामध्ये सर्व विद्यार्थ्यांनी आपली इतर विद्यार्थ्यांना ओळख करून दिली.

५ सप्टेंबर हा दिवस शिक्षक दिन म्हणून साजरा केला. या निमित्ताने भूगोल विभागाच्या वतीने विद्यार्थ्यांसाठी प्रश्नमंजुषा स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. स्पर्धेत विद्यार्थ्यांनी मोठ्या उत्साहाने सहभाग नोंदविला.

१४ जानेवारी हा दिवस भूगोल दिन म्हणून साजरा केला जातो. भूगोल विभागाच्यावतीने मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने विद्यार्थ्यांनी भूगोल विषयाशी संबंधित आपली मनोगते व्यक्त केली त्यातून भूगोल विषयाचे महत्त्व सांगितले. या वेळी प्रमुख पाहुण्यांच्या हस्ते माजी विद्यार्थ्यांचा गौरव करण्यात आला.

भूगोल दिनाच्या निमित्ताने नगर शहरातील अहमदनगर महाविद्यालयात व न्यू आर्ट्स, कॉमर्स, सायन्स कॉलेज अहमदनगर येथे भूगोल दिनानिमित्त प्रश्नमंजुषा स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. या स्पर्धेत शहरातील वेगवेगळ्या महाविद्यालयांनी सहभाग घेतला होता. आपल्या भूगोल विभागातील विद्यार्थ्यांनी या स्पर्धेत सहभाग घेतला व उत्तेजनार्थ पारितोषिक पटकावले. भूगोल विभागाच्या वतीने विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन करण्यात आले.

क्षेत्रभेटीसाठी दि. १५ फेब्रुवारी रोजी विद्यार्थ्यांनी अहमदनगर मधील तालुक्यातील नगर डोंगरगण गावाला भेट दिली. गावकऱ्यांशी तसेच तलाठी कार्यालय, ग्रामपंचायत कार्यालय यांच्याशी संपर्क साधून गावाशी संबंधित आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तसेच व्यावसायिक माहिती मिळविली.

२०१८ -१९ मध्ये विद्यापीठाने घेतलेल्या परीक्षेत एस वाय बी ए या वर्गाचा निकाल ९५ टक्के लागला असून भूगोल जनरल (G-2) विषयाच्या परीक्षेला बसलेल्या ६९ विद्यार्थ्यांपैकी ०५ विद्यार्थी विशेष श्रेणीत पास झाले, ०९ प्रथम श्रेणी मध्ये, तर २२ विद्यार्थी द्वितीय श्रेणी मध्ये पास झाले.

भूगोल स्पेशल पेपर १ म्हणजेच S -1 विषयाच्या परीक्षेला बसलेल्या २८ विद्यार्थ्यांपैकी ४ विद्यार्थी विशेष श्रेणीत पास झाले, तर ६ प्रथम श्रेणी मध्ये, तर ८ विद्यार्थी द्वितीय श्रेणीमध्ये पास झाले... आणि भूगोल स्पेशल पेपर २ म्हणजेच S-2 विषयाच्या परीक्षेला बसलेल्या २८ विद्यार्थ्यांपैकी ५ विद्यार्थी विशेष श्रेणीत पास झाले. ११ प्रथम श्रेणी मध्ये तर ६ विद्यार्थी द्वितीय श्रेणी मध्ये पास झाले.

टी वाय बी ए वर्गाचाही निकाल ९६ टक्के लागला असून भूगोल जनरल (G-3) विषयाच्या परीक्षेला बसलेल्या ५२ विद्यार्थ्यांपैकी ९ विद्यार्थी विशेष श्रेणीत पास झाले. १६ प्रथम श्रेणी मध्ये तर १४ विद्यार्थी द्वितीय श्रेणी मध्ये पास झाले. भूगोल स्पेशल पेपर ३ म्हणजेच S -3 विषयाच्या परीक्षेला बसलेल्या २२ विद्यार्थ्यांपैकी १ विद्यार्थी विशेष श्रेणीत पास झाला. ४ प्रथम श्रेणी मध्ये तर १२ विद्यार्थी द्वितीय श्रेणीमध्ये पास झाले. आणि भूगोल स्पेशल पेपर ४ म्हणजेच S - 4 विषयाच्या परीक्षेला बसलेल्या २२ विद्यार्थ्यांपैकी ३ विद्यार्थी विशेष श्रेणीत पास झाले. ९ प्रथम श्रेणी मध्ये तर ३ विद्यार्थी द्वितीय श्रेणी मध्ये पास झाले.

दि. २४ फेब्रुवारी २०२० रोजी एस वाय बी.ए च्या विद्यार्थ्यांकडून टी वाय बी.ए च्या विद्यार्थ्यांसाठी निरोप समारोप आयोजित केला. या वेळेस विभागातील प्राध्यापकांनी मार्गदर्शन केले. टी वाय च्या विद्यार्थ्यांनी आपले मनोगत व्यक्त केले.

भूगोल विभागप्रमुख

***

राज्यशास्त्र विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

राज्यशास्त्र संशोधन विभागामध्ये पीएच.डी. साठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी विभागातर्फे २७ डिसेंबर ते २९ डिसेंबर २०१९ संशोधन कार्यशाळा घेण्यात आली. यामध्ये संसाधन व्यक्ती म्हणून राज्यशास्त्र विभाग पुणे विद्यापीठाचे विभागप्रमुख मंगेश कुलकर्णी हे उपस्थित होते. त्याशिवाय संख्याशास्त्र विभागाचे माजी विभागप्रमुख अनिल गोरे यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले या संशोधन कार्यशाळेचा अनेक विद्यार्थ्यांना फायदा झाला.

या वर्षी पीएच.डी.ची प्रवेश प्रक्रिया राबविण्यात आली. मुलाखतीसाठी १०३ विद्यार्थी उपस्थित होते. त्यापैकी २८ विद्यार्थी निवडण्यात आले. या वर्षी संशोधन विभागात ४५ विद्यार्थी पीएचडी करत आहेत तर ४ विद्यार्थी एमफील ४५ करत आहेत.

* * *

The Longest Constitution in the World

Did you know that the
constitution of India is the
longest constitution in the world
having 26 Parts, 12 Schedules,
448 Articles.

मानसशास्त्र विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२०२० मध्ये मानसशास्त्र विभागात एस.वाय.बी.ए. साठी ७ तर टी.वाय.बी.ए. साठी ८ विद्यार्थ्यांनी विशेष स्तरावर प्रवेश घेतला.

दि. १० ऑक्टोबर २०१९ रोजी जागतिक मानसिक आरोग्यदिन साजरा करण्यात आला. कोरोना (कालावधी) प्रचंड वेगात पसरत असल्याने हा कार्यक्रम ऑनलाईन पद्धतीने घेण्यात आला. अनेक विद्यार्थ्यांनी, प्राध्यापकांनी या कार्यक्रमात सहभाग नोंदवला. तसेच विद्यार्थ्यांनी विविध विषयांवर समूहचर्चा व काही सादरीकरणही घडवून आणले.

टी.वाय.बी.ए. च्या विद्यार्थ्यांनी त्यांचे संशोधनसंबंधी शास्त्रीय प्रकल्प पूर्ण केले. त्यासाठी विभागप्रमुख राजेंद्र कुंभार यांचे मार्गदर्शन लाभले.

प्रा. आर. आर. कुंभार यांचे विविध नियतकालिकांमध्ये प्रकाशित झालेले संशोधन पेपर

- 1) Self concept and achievement motivation among Junior College students, Research Journey, Sept. 2019 special issue 114A, Swatidhan Publication Yeola, ISSN 23487143.
- 2) A study of competitive anxiety level and mental health among male female players. Think India, Volume 22, Issue 12, October 2019, ISSN 0971-1260.
- 3) Psychological wellbneing and stress among college teachers, international Journal of Indian Psychology, Volome 07, Issue 4, Redshine Publication, Gujrat, ISSN 2348-5396.

मानसशास्त्र विभागप्रमुख

* * *

अर्थशास्त्र विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

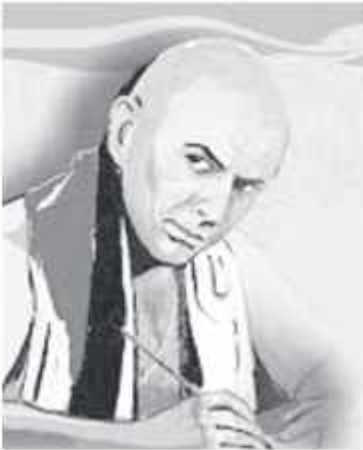
अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने अनेक विद्यार्थी केंद्रीत उपक्रमांची अमलबजावणी केली. विभागातर्फे नियमित अभ्यासक्रमा बरोबरच विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांना वाव देण्यासाठी व गुणवत्ता वाढीसाठी विषयानुसार चाचण्याचे आयोजन करण्यात आले. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी नोटाबंदीचे परिणाम, जी.एस.टी.चे फायदे-तोटे, शेअर्स बाजार, शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या कारणे व उपाययोजना चर्चा, इ. विषयांवर गटचर्चा आयोजित केली.

शैक्षणिक वर्ष २०१९- २०२० मध्ये महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने 'केंद्रीय अर्थसंकल्पाचे विश्लेषण' व 'आयकर रचनेतील बदल' या विषयांवर विशेष व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. यावेळी प्रमुख व्याख्याते म्हणून वाणिज्य विभाग प्रमुख, प्रा. बी. एम. तुपे, प्रा.एस.आर. मेढे व त्यांचे सहकारी उपस्थित होते, यांनी विद्यार्थ्यांना सविस्तर मार्गदर्शन केले व विद्यार्थ्यांच्या प्रश्नांना समाधानकारक उत्तरेही दिली. यावेळी महाविद्यालयाच्या प्राचार्या डॉ. अमरजा रेखी, अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख व उपप्राचार्य डॉ. प्रा. राजेंद्र शिंदे, प्रा. अतुल कुलकर्णी, प्रा. प्रमोद तांबे, प्रा. मंगेश भुते आदी प्राध्यापक उपस्थित होते.

अर्थशास्त्र विभाग व मानसशास्त्र विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमानाने यावर्षीही विद्यार्थ्यांसाठी मानसशास्त्र विभाग प्रमुख प्रा.डॉ. कुंभार यांनी 'परीक्षेचा ताण तणाव कमी कसा करावा' या संदर्भात समुपदेशन केले व सुसंवाद साधला. तसेच अर्थशास्त्र विभागाच्या वतीने नवीन विद्यार्थ्यांचा स्वागत समारंभ, शिक्षक दिन, प्रश्नमंजुषा, अंदाजपत्रकाचे विश्लेषण, निरोप समारंभ इत्यादी उपक्रमही विभागा तर्फे यशस्वीपणे राबविण्यात आले.

प्रा.डॉ. आर. वाय. शिंदे
उप प्राचार्य
अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख

* * *

मैदान में हारा हुआ
फिर से जीत सकता है
परंतु मन से हारा हुआ
कभी जीत नहीं सकता
आपका आत्मविश्वास ही
आपकी सर्वश्रेष्ठ पूँजी है

वाणिज्य विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

हिंद सेवा मंडळाच्या पेमराज सारडा महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाची परंपरा अत्यंत उज्ज्वल आहे. पदवी (बी. कॉम) आणि पदव्युत्तर (एम. कॉम.) शिक्षण देणाऱ्या विभागात पदवी च्या २ अनुदानित व १ विनाअनुदानित तुकडी आहे, तर एम. कॉम वर्गाची १ अनुदानित तुकडी आहे. पदव्युत्तर शिक्षणासाठी अहमदनगर जिल्ह्यातील विद्यार्थ्यांची प्रथम पसंती आमच्या महाविद्यालयातील वाणिज्य विभागाला असते. २०१९-२० या शैक्षणिक वर्षात वाणिज्य विभागात ७६० विद्यार्थ्यांनी पदवीचे तर १०९ विद्यार्थ्यांनी पदव्युत्तर शिक्षण घेतले.

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० मधील वाणिज्य विभागाचे उल्लेखनीय योगदान खालीलप्रमाणे. :

१. या वर्षी पदव्युत्तर (एम. कॉम.) विभागाचा निकाल ९४ टक्के लागला असून एम कॉम मध्ये कु. हिवाळे गौरव हा विद्यार्थी ८४.१९ टक्के गुण मिळवून सर्वप्रथम आला आहे. तर बी. कॉम मध्ये कु. करमरकर रुतुजा ही ८६.०० टक्के गुण मिळवून प्रथम आली आहे.
२. विद्यार्थ्यांची कला कौशल्ये विकसित करून त्यांना रोजगाराच्या संधी प्राप्त करून देण्याच्या हेतूने महाविद्यालयात टॅली अकॉंटींगचे प्रशिक्षण आयोजित करण्यात येते. या वर्षी ४२९ विद्यार्थ्यांना टॅलीचे प्रशिक्षण देण्यात आले. तसेच 'सर्टिफिकेट कोर्स इन कंप्यूटराईज्ड अकॉंटींग' हा कोर्स घेण्यात आला. या कोर्सचा देखील फायदा विद्यार्थ्यांनी घेतला.
३. बँकिंग व स्पर्धा परीक्षेच्या तयारीसाठी मार्गदर्शन कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते.
४. एम. कॉम वर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी Softskill Development in Direct Taxation, Human Rights Education आणि Cyber Security या शॉर्ट टर्म कोर्सेसचे आयोजन करण्यात आले होते.
५. आमच्या वाणिज्य विभागातील प्राध्यापक विद्यार्थ्यांना C.A./I.C.W./C.S./NET/SET/IBPS यांसारख्या प्रोफेशनल परीक्षांसाठी कायम मार्गदर्शन करीत असतात. त्यामुळे दरवर्षी चार-पाच विद्यार्थी सी. ए., सी. एस परीक्षा उत्तीर्ण होतात.
६. प्लेसमेंट सेल अंतर्गत विविध ठिकाणी विद्यार्थ्यांना कामाची संधी देऊन प्रत्यक्ष कामाचा अनुभव मिळण्यासाठी प्रयत्न केला जातो.
७. केवळ नोकरी वर विसंबून न राहता विद्यार्थ्यांना उद्योजक व व्यावसायिक म्हणून घडविण्याच्या दृष्टीने वेळोवेळी तज्ञ व्यक्तीचे व्याख्यान, क्षेत्रभेटी व वैयक्तिक मार्गदर्शन करण्यात येते.
८. वाणिज्य विभागातील ७५ विद्यार्थी राष्ट्रीय सेवा योजनेत, ०६ विद्यार्थी एन.सी.सी मध्ये मध्ये सहभागी झाले आहेत.
९. तसेच स्वच्छ भारत अभियान, मतदार जागृती अभियान यांसारख्या विविध सामाजिक कार्यात विद्यार्थ्यांचा सक्रिय सहभाग असतो.
१०. नाटक, एकांकिका, नृत्य, वक्तृत्व, वाद विवाद आदी स्पर्धांमध्ये देखील वाणिज्य विभागातील विद्यार्थ्यांनी उल्लेखनीय यश संपादन केले आहे.

विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक, सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यांतील सहभाग वाढवून त्यांच्या सर्वांगीण विकास साधला जावा यासाठी आमचा वाणिज्य विभाग नेहमीच प्रयत्नशील असतो. त्यामुळेच विभागाचे विद्यार्थी आज विविध क्षेत्रात महाविद्यालयाचे नाव उज्ज्वल करीत आहेत.

वाणिज्य विभागप्रमुख

***

वनस्पतीशास्त्र विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

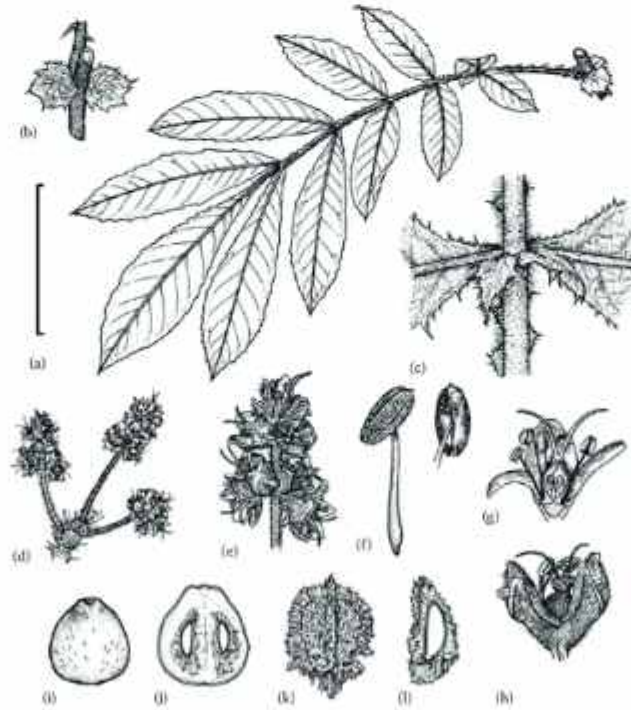
हिंदू सेवा मंडळाचे सचिव मा. श्री. संजय जोशी यांच्या मार्गदर्शनाखाली महाविद्यालय परिसरात वनौषधी उद्यान निर्मितीचे काम सुरू करण्यात आले. या उद्यानात या वर्षी १०० वनौषधींची लागवड करण्यात आली. या वनौषधींची देखभाल प्रा. आर. एल. देशमुख काळजीपूर्वक करत आहेत.

डॉ. के. एम. साळवे यांनी दि. ०९/०९/२०१९ ते २४/०९/२०१९ या कालावधीत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठामध्ये Refresher Course पूर्ण केला.

या वर्षी वनस्पतीशास्त्र विभागाची शैक्षणिक सहल दि. ०१/०२/२०२० रोजी महाबळेश्वर येथे आयोजित करण्यात आली होती. या सहलीमध्ये ६९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला होता. सहभागी विद्यार्थ्यांना प्रा. आर. एल. देशमुख, प्रा. डॉ. के. एम. साळवे व प्रा. दांडेकर, प्रा. कुलकर्णी यांनी मार्गदर्शन केले.

प्रा. आर. एल. देशमुख
वनस्पतीशास्त्र विभागप्रमुख

***

Department of Chemistry

Annual Report 2019-20

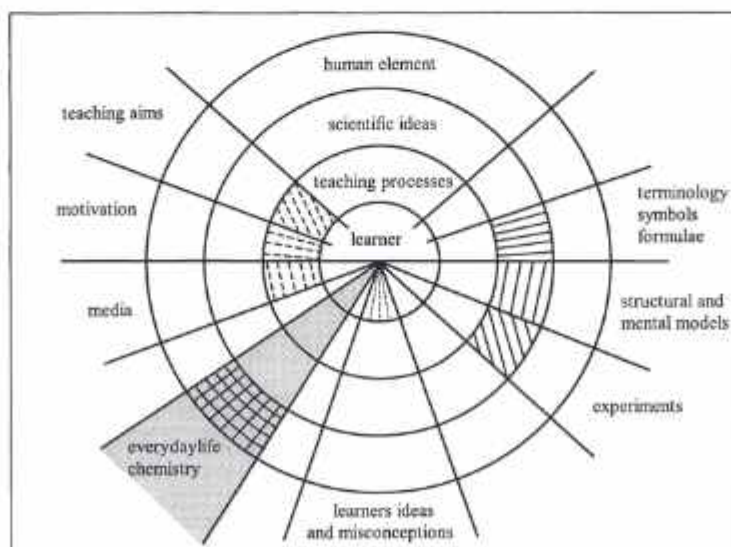
Chemistry Department is always trying to convert potential of students into Kinetics in this competitive world

The important academic activities & programmes were conducted by Department of Chemistry during 2019-2020

- 1) **Chemiad Exam.** Department Of Chemistry SPPU Pune.
- During this year 40 students participated.
- 2) **Education Tour :-** During this year T.Y.B.Sc students visited to United Breweries Ltd Company at Aurangabad to aware about industrial processes & safety measures.
- 3) **Seminars & Group Discussions :-** To develop the communication skill and personality seminars & group discussions were arranged in the month of August, September & January and February; under the supervision of Dr. R..S. Waghmare, Prof. M.S. Deshpande, Prof.S.S. Deshmukh, Prof. PC. Chavan & Prof. R. P. Pansare.
- 4) **Students Achievements :-** This year T.Y.B.Sc. Result is 90%. 15 Students got First Class with Distinction. Majority students are doing post graduation in various colleges.

Dr. R. S. Waghmare
Head of Deptt.

* * *

Department of Microbiology

Annual Report 2019-20

The Department of Microbiology has been organizing regularly Hands on workshops and skill based Courses. These programs are aimed to provide practical training in basic understanding and concepts of tools and techniques used regularly in Microbiology. These training programs provide understanding of specific topics and extended forum for small groups of students to exchange ideas on a specific topic of common interest. It covered the fundamental principles and techniques used in the area of Life Sciences. The Student-participants in these courses were given experience of diverse techniques.

Department regularly organizes study tours, visits to Research Center, Industries and field visits for enrichment of practical knowledge to the students. Department also organizes various activities such as Lecture Series, Photographic and model competition, Poster presentations to inculcate scientific skill among the students. At that time our Principle, Vice Principle and Departmental Teaching Staff also guide students, motivate them to give their best performance.

The Department had organized 19th National Level Microbiological Contest for **F.Y.B.Sc. And S.Y.B.Sc. Microbiology** students on **25th January, 2020**. Through these examinations students get the idea about how to face the competitive exams like SET, NET. It helps to explore the knowledge of the students.

The Department had arranged a **National Level Immunology Rangoli Competition for F.Y.B.Sc. and S.Y.B.Sc. Microbiology** students on **18th August, 2019**. The competition helped to enhance the knowledge of students about various dreadful pathogens, about our Immune system, about our defensive mechanism against pathogens. In this National level competition, Our College gets felicitated with Consolation Prize with a Memento. The students were felicitated with the Best rangoli and Participation certificates as well given by Microbiologist' s Society of India.

The Department had arranged a **Microbiome Food Festival** for **F.Y.B.Sc. and S.Y.B.Sc. Microbiology** students on **23rd January, 2020**. In students as well as faculties who visited this food festival, it creates awareness about the food items which can be consumed as Probiotics to improve the digestion and to avoid the problem of constipation. They also came to know about the good bacteria in our digestive tract which help to protect us from harmful bacteria and fungi, send signals to our immune system and help to regulate inflammation. The participants of this food festival were felicitated with Participation certificates and department gets felicitated with a Memento given by Microbiologist' s Society of India and college as well.

The Department of Microbiology had arranged an International Guest Lecture for F.Y.B.Sc., S.Y.B.Sc. and T.Y.B.Sc. students on **"Carrier Opportunities in the field of Research"** by **Dr.Chandrakantha Mahendranathan**, Senior Lecturer, Faculty of Science, from **Eastern University, Shrilanka**. The purpose of this guest lecture was to create awareness amongst the students about the various aspects to be focused while doing Research. She also discussed Plant Pathology with students focusing on utilization of various medicinal plants against different infections.

The Department of Microbiology had arranged a Guest Lecture for F.Y.B.Sc., S.Y.B.Sc. and T.Y.B.Sc. students on **"Sustainable Development"** by **Dr.Harish Malpani**, Assistant Professor, Department of Microbiology from **Shri RLT College of Science, Kola**. The purpose of this guest lecture was to create awareness amongst the students about the concept of Sustainable Development as it has received growing recognition. The lecture focused on actual definition of Sustainable Development, its Goals related to social sectors including health, sanitation, safety nets, poverty alleviation etc. and their relevance in the Indian context.

Microbiology Department

* * *

Department of Zoology

Annual Report 2019-20

The department of **Zoology** has been organized regularly Hands on Workshops and skill based Courses. This program is aimed to provide practical training in basic understanding and concepts of tools and techniques used regularly in biology. This training program provided understanding of specific topics and extended forum for small groups of students to exchange ideas on a specific topic of common interest. It covered the fundamental principles and techniques used in the area of Life Science. The Student-participants in these courses were given experience of diverse techniques.

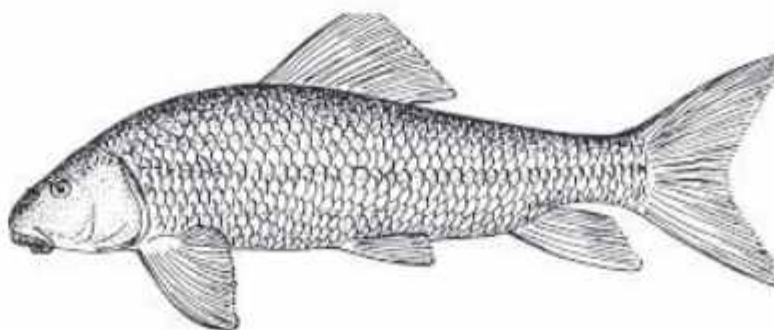
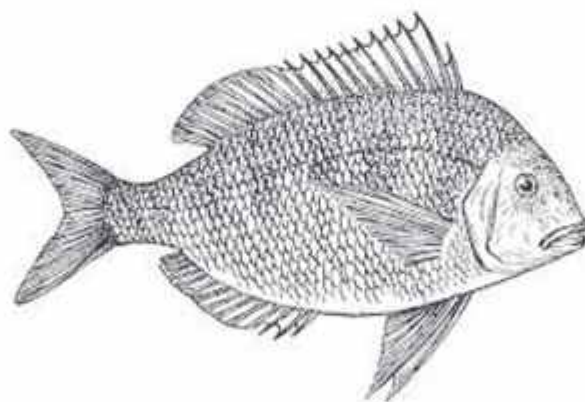
Department regularly organizes Study Tours, visits to Research Center, Industries and Field Visits for enrichment of practical knowledge to the students. Department also organizes various activities such as Lecture Series, Photographic and Model competition-Zoo-crafts to enucleating scientific skill among the students.

This academic year Zoology department engaged in Leprosy Patient Identification Programme in Ahmednagar city, with the Govt. Leprosy department Ahmednagar, and also arranged old-age home visit at Bhausaheb Firodia center, Ahmednagar.

Our college Principle, Vice Principle was morally and economically supported us time to time, and department teaching staff was also co-operative and also take part in all activities of the Department. The Department is blessed with research oriented and dedicated faculty members.

Head of Zoology Department

* * *

Department of Mathematics

Annual Report 2019-20

During the year 2019-20, the department participated in some activities.

The department participated in **MADHAV MATHEMATICS COMPETITION 2019** conducted by Department of Mathematics, S. P. College, Pune and Homi Bhabha Centre for Science Education funded by National Board of Higher Mathematics.

The department celebrated the **NATIONAL MATHEMATICS DAY** on 22nd December 2019 commemorating the birth anniversary of the great legend of Mathematics SHRINIVAS RAMANUJAN at the departmental level. On this occasion a lecture on the life of the legend was delivered by Dr S D Kulkarni,

The department participated in **PUSA STATISTICS QUIZ COMPETITION 2019-2020** conducted by Department of Statistics and Centre for Advanced Studies, Savitribai Phule Pune University, Pune. 27 students of B.Sc Computer Science Participated in it.

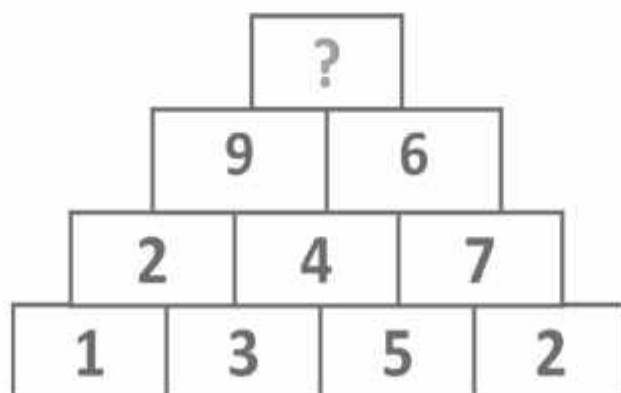
Dr. S. D. Kulkarni And Ms. Humera Shaikh actively participated in one day Workshop on **MATHEMATICS SYLLABUS RESTRUCTURING F.Y.B.Sc / F.Y.B.Sc (Comp)/M.Sc.I DISCUSSION ON MAXIMA SOFTWARE** on 19.7.2019 held at New Arts, Commerce and Science College, Ahmednagar,

Dr. S. D. Kulkarni and Ms. Humera Shaikh also actively participated in one day Workshop on **MATHEMATICS SYLLABUS RESTRUCTURING S.Y.B.Sc** on 6.3.2020 at Radhabai College, Ahmednagar.

Dr. Suprabha D. Kulkarni
Head of Department

* * *

Can you find the missing number?

Department of Computer Science

Annual Report 2019-2020

The Department of Computer science carried out a number of curricular and co-curricular activities in the academic year 2019-20. The thrust was mainly on the inclusive improvement of students. Following is the synopsis of the departmental activities and achievements.

- Result of T.YBSc (Computer Science) for academic year 2019-20 was **95%** where Mr.Sarvesh Biyani stood **First rank** and secured **88.75%**
- Computer science Department organize online slogan Creation competition on Covid - 19. Huge response was obtained from the students of various colleges for this competition. Department provide online certificates to all participants.
- Prof.R.K.Patni participated in One day University state level workshop on **syllabus implementation of CBCS-2019 Pattern for FY.BSc Electronic science** subject organized by S. S. P. Mandal's Chandmal Tarachand College, Shirur with Savitribai Phule Pune University, Pune on 25th July 2019.
- Prof. R. K. Patni participated in the FDP online National webinar entitled as **"Roles of teacher in technology driven higher education** organized by Guru Angad Dev teaching learning centre SGTB Khalsa College university of Delhi under Pandit Mandan Mohan Malaviya National mission of teachers and teaching National mission of teachers and teaching (PMMMNMTT) of MHRD held on April 28,2020.
- Prof. R. K. Patni participated in the FDP online National webinar entitled as **"Re- engineering higher education A seamless knowledge management system for the university organized by** Guru Angad Dev teaching learning centre SGTB Khalsa College university of Delhi under Pandit Mandan Mohan Malaviya National mission of teachers and teaching (PMMMNMTT) of MHRD held on April 22,2020.
- Prof.R. K. Patni Participated in one day online webinar on the **E-content development tools and technique** organized by S.M.Joshi college Hadapsar Pune held on 2 May 2020
- Prof. R. K. Patni participated in the **One week online national level Online FDP Program** organized by D.Y.Patil University Pune and spoken tutorial project IIT Bombay from 11th May2020 to 16 May 2020
- Prof.R. K. Patni participated in one day national webinar on **Cyber security on corona virus era Prevention and Protection** organised by C.T.Bora college Shirurdist Pune held on 4th May 2020.
- Suvarna Dharmadhikari and Pratibha Jagtap participated in online Computer Fundamental Quiz organized by The Bhartiya Jain Sanghatana 's Arts Science and Commerce college, Wagholi,Pune in may 2020.
- Suvarna Dharmadhikari and Pratibha Jagtap participated in online Webinar on "E- Content Development Tools and Techniques" organized by S.M Joshi College, Hadapsar, Pune on 2 May 2020.
- Suvarna Dharmadhikari and Pratibha Jagtap successfully completed Drupal Training Program offered by Spoken Tutorial Project, IIT,Bombay funded by MHRD on 25 April-2020.
- Our **Head of Department Prof. R. K. Patni and staff members** encourage students to participate in competition and provide guidance for SPEED, SEED IT-IDOL, APTITUDE TEST, MADHAVAN MATHS COMPETITION.Our students shows enthusiasic participation in competitions & try hard to achieve their goals.

* * *

Department of Electronic Science

Annual Report 2019-2020

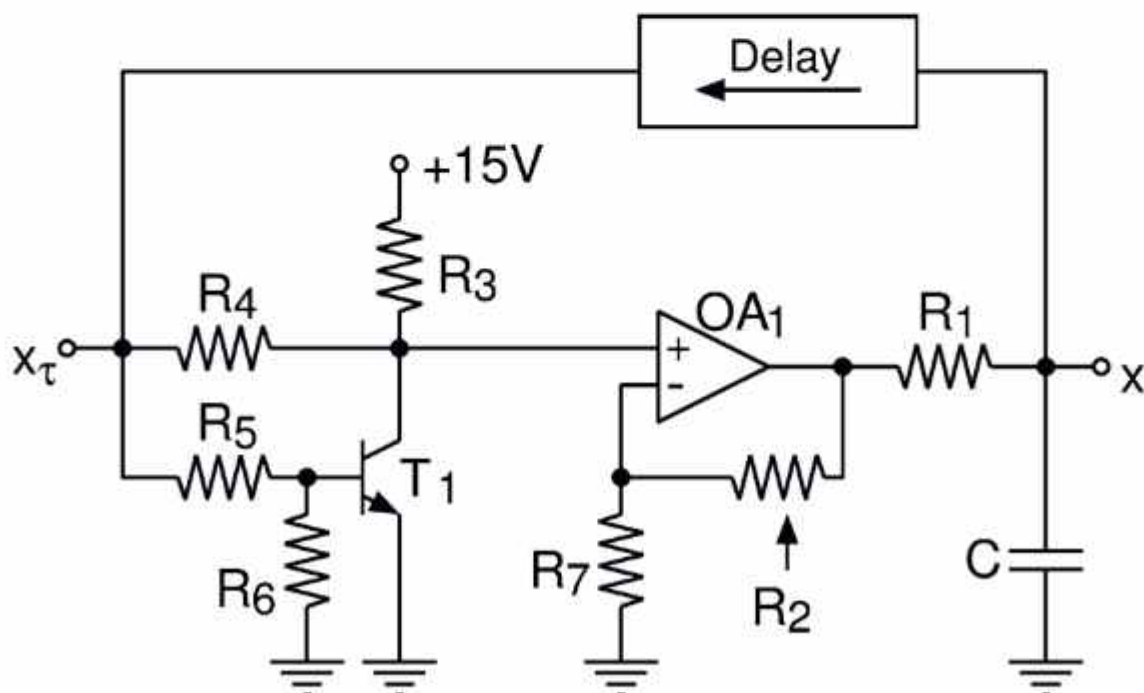
The Department of Electronic science carried out a number of curricular and o-curricular activities in the academic year 2019-20. The thrust was mainly on the inclusive improvement of students. Following is the synopsis of the departmental activities and achievements.

- Amongst many students from different colleges, Miss. Jape Kaveri and Miss.Dake Vaishnavi from T.Y.BSc (Electronic science from PSC) were selected for the 2nd round and won medals for their best performance in **"IT-Idol SEED Exam"**
- Result of T.Y.BSc (Electronic Science) for academic year 2019-20 was **100%** where Miss Jape Kaveri stood **First rank** and secured **82.75%**
- Prof.R.K.Patni participated in One day University state level workshop on **syllabus implementation of CBCS-2019 Pattern for FY.BSc Electronic science** subject organized by S. S. P. Mandal's Chandmal Tarachand College, Shirur with Savitribai Phule Pune University, Pune on 25.7.2019.
- Prof. R. K. Patni participated in the FDP online National webinar entitled as **"Roles of teacher in technology driven higher education** organized by Guru Angad Dev teaching learning centre SGTB Khalsa College university of Delhi under Pandit Mandan Mohan Malaviya National mission of teachers and teaching National mission of teachers and teaching (PMMMNMST) of MHRD held on 28.4.2020.
- Prof. R. K. Patni participated in the FDP online National webinar entitled as **"Re- engineering higher education A seamless knowledge management system for the university** organized by Guru Angad Dev teaching learning centre SGTB Khalsa College University of Delhi under Pandit Mandan Mohan Malaviya National mission of teachers and teaching (PMMMNMST) of MHRD held on April 22,2020.
- Prof.R. K. Patni Participated in one day online Webinar on the **E-content development tools and technique** organized by S.M.Joshi college Hadapsar Pune held on 2 May 2020
- Prof. R. K. Patni participated in the **One week online national Level Online FDP Program** organized by D.Y. Patil University Pune and spoken tutorial project IIT Bombay from 11.5.2020 to 16.5.2020
- Prof.R. K. Patni participated in one day National Webinar on **Cyber security on corona virus era Prevention and Protection** organised by C.T.Bora college Shirurdist Pune held on 4th May 2020
- Miss A. A. Dharmadhikari and Miss. J.R Singh participated in the National level Worksshop on **"Learning Management System: MOODLE"** from 27.8.2020, Organised by SNTD Womens University, Mumbai under Teaching Learning Centre(PMMMNMST-MHRD)
- Miss A.A. Dharmadhikari and Miss. J.R Singh has participated in the National Level FDP on **"Virtual Electronics Lab for B.Sc.(Regular) & B.Sc. (CS) using Circuit Mod Simulation"**, Organised by MIT Arts, Commerce & Science College, Electronics Department on 27th June 2020.
- Miss A. A. Dharmadhikari and Miss. J.R Singh participated in the 3 days online workshop on **"Implementation of S.Y.B.Sc. (Electronic Science) CBCS-2019 Pattern Syllabus"** jointly organized by SPPU,Pune & Department of Electronic Science, K.T.H.M College, Nashik held on 1st to 3rd July, 2020.

- Miss. J.R Singh participated in the 5 day virtual International faculty development program on **Research Methodology** from 4.5.2020 to 8.5.2020 organizes by Pillai College of Arts, Commerce and Science College, New Panvel
- Miss A. A. Dharmadhikari and Miss. J.R Singh participated in the Webinar on **development of microsensors and their applications using artificial intelligence** held on 8.5.2020 organized by Amity University Madhya Pradesh
- Miss.J. R. Singh participated in one week national online faculty **development Program on ICT tools for effective teaching** learning from 11.5.2020 to 16.5.2020 organized by Swami Ramanandteerth Marathwada University, Nanded
- Miss A. A. Dharmadhikari and Miss J.R.Singh participated and successfully completed One week online faculty Development Program under SAGE SUMMER School **on machine learning and applications** held from 18 to 23.5.2020 organized by Sagar Institute of Research and Technology, Bhopal
- Our **Head of Department Prof. R. K. Patni and staff members** encourage students to participate in competition and provide guidance for SPEED, SEED IT-IDOL, APTITUDE TEST, MADHAVAN MATHS COMPETITION. Our students shows enthusiastic participation in competitions & try hard to achieve their goals.

Head of Deptt.
Electronic Science

* * *

Department of BB A-CA

Annual Report 2019-2020

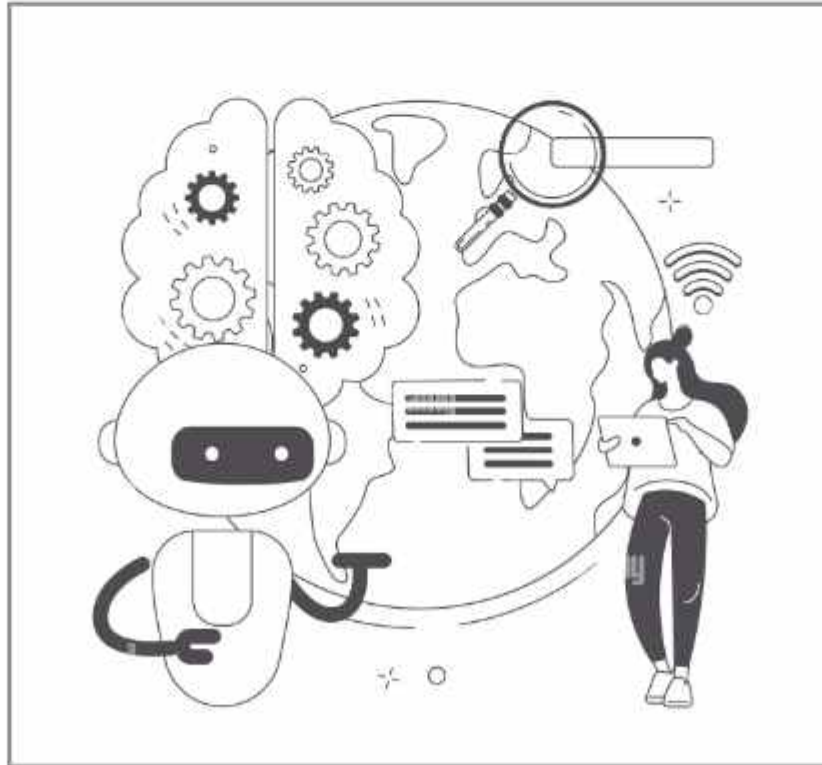
शैक्षणिक वर्ष २०१९-२०२० वर्षात T.Y.BB (CA)चा निकाल उत्तम, ९६% विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले, यात वैष्णवी फिरकोज ही विद्यार्थिनी प्रथम आली, तसेच S.Y.BB (CA)चा निकाल उत्कृष्ट लागला व निखिल रामरख्यानी हा विद्यार्थी प्रथम आला. या वर्षात विद्यार्थ्यांनी अनेक वेगवेगळ्या स्पर्धेमध्ये जसे कि FEST der tech मध्ये सहभागी होऊन कौशल्य दाखवले आणि उत्कृष्ट कामगिरी दाखवत Best Participated College Award आणि Maximum Participation Award मिळवले. तसेच त्याच स्पर्धेच्या विविध विभागात प्रथम क्रमांक पटकावला

विद्यार्थ्यांना सर्व शिक्षक व विभागप्रमुख Prof R.K. Patni उत्तम प्रकारचे मार्गदर्शन करीत आहेत. यामध्ये Soft Skill Development, Placement साठी योग्य मार्गदर्शन करीत आहेत.

तसेच या शैक्षणिक वर्षात विभागातील प्रा.तेजा पाठक आणि प्रा. प्रियांका मेटकर यांनी **National Level Robotics Workshop organized" by Tss College, Chinchvad, Pune and sPPU** मध्ये सहभागी झाल्या, आणि तेथे झालेल्या स्पर्धेत प्रा. तेजा पाठक यांनी प्रथम क्रमांक मिळवला

Prof. R. K. Patni
Head of Deptt.

***

क्रीडा विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

२०१९- २०२० या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाने उत्तुंग असे यश संपादन केले. १९ वेगवेगळ्या खेळांमध्ये भाग घेताना आपल्या महाविद्यालयाने खो-खो मुले सलग पाचव्या वर्षी विजेतेपद, आर्चरी सलग दुसऱ्या वर्षी विजेते पद; सायकलिंग ट्रॅक- सलग दुसऱ्या वर्षी विजेतेपद, सायकलिंग ट्रॅक- सलग दुसऱ्या वर्षी विजेतेपद मुले; सायकलिंग ट्रॅक मुली वैयक्तिक प्रणिता सोमण हिने विजेतेपद मिळवले. तर सायकलिंग रोड रेस या खेळात महाविद्यालयाने विजेतेपद मिळवले. ज्युदो या खेळात मुलांचे विजेतेपद व मुलींचे उपविजेतेपद तर; मल्लखांबमध्ये मुलांचे विजेतेपद, क्रॉस कंट्री या खेळात वैयक्तिक विजेतेपद दिगंबर डमाळे याने मिळवले. तर सुयोग्य वाघ याने चेसमध्ये विजेतेपद मिळवले. महाविद्यालयाने ६ सांघिक विजेतेपद तर वैयक्तिक ३ विजेतेपद तर फुटबॉलमध्ये सांघिक उपविजेतेपद मिळवले. हे सर्व यश मिळवताना चार खेळाचे आयोजन आपल्या महाविद्यालयाने केले. त्यात बास्केटबॉल, सायकलिंग रोड व ट्रॅक, व ज्युदो मुले मुली या खेळांचा समावेश आहे.

४५ खेळाडूंची विभागीय पातळीवर तर ११ खेळाडूंची ऑल इंडिया युनिव्हर्सिटी गेम्स यासाठी निवड झाली. विभागीय स्पर्धेत सायकलिंग रोड रेस व सायकलिंग ट्रॅक या दोन्ही स्पर्धेत अनुक्रमे कु. प्रणिता सोमण हिने मुलींचे तर संकल्प थोरात याने मुलांचे वैयक्तिक विजेतेपद मिळवले. मनीष खवळे याने ६० किलो वजन गटात ज्युदो या खेळात विजेतेपद मिळवले

या सर्व यशाचा परिपाक म्हणजे यावर्षी डिसेंबरमध्ये झालेल्या १३ व्या साऊथ एशियन गेम्समध्ये आपल्या महाविद्यालयाची प्रणिता सोमण हिने भारताला कांस्यपदक जिंकून दिले. तर दि. १ ते ५ फेब्रुवारी दरम्यान होणाऱ्या एशियन सायकलिंग चॅम्पियनशीपमध्ये सहभागी होत आहे. ट्रॅक व रोड रेस या दोन्ही क्रीडा प्रकारात तिची पुणे विद्यापीठात संघात निवड झाली

सुयोग वाघ याने मे २०१९ मध्ये झालेल्या कॉमनवेल्थ चेस चॅम्पियनशीपमध्ये भारताला सुवर्णपदक जिंकून दिले तर ज्युनिअर चेस चॅम्पियनशीप मध्ये भारताचे प्रतिनिधित्व केले.

प्रवीण मगर या खो-खो खेळाडूची 'खेलो इंडिया' या स्पर्धेसाठी निवड झाली. त्याने गोहाटी येथे झालेल्या खेलो इंडिया स्पर्धेत महाराष्ट्राला सुवर्णपदक मिळवून देण्यात सिंहाचा वाटा उचलला तर अश्वमेध आंतर विद्यापीठ स्पर्धेत पुणे विद्यापीठ संघाने कांस्यपदक जिंकले. पुणे विद्यापीठ संघात महाविद्यालयाचे प्रवीण मगर, स्वप्नील सामलेटी व ज्ञानेश्वर खामकर याची निवड झाली होती .

संकल्प थोरात ट्रॉपथॉलॉन या खेळात महाराष्ट्र संघात निवड झाली. त्याने त्यामध्ये महाराष्ट्राला व महाविद्यालयाला रौप्यपदक मिळवून दिले. तर सायकलिंग ट्रॅक व सायकलिंग रोड रेस या दोन्ही रेसमध्ये पुणे विद्यापीठाचे विजेतेपद मिळवताना पुणे विद्यापीठ संघात त्याची निवड झाली सदर स्पर्धा बिकानेर या ठिकाणी झाली.

आर्चरी क्रीडा प्रकारात आंतर महाविद्यालयीन व आंतर विभागीय विजेतेपद मिळवताना प्रसाद वाबळे व प्रतिक बनकर याची भुवनेश्वर ओडिसा येथे होणाऱ्या आंतरविद्यापीठ स्पर्धेसाठी पुणे विद्यापीठ संघात झाली.

मनीष खवळे याने सलग दुसऱ्या वर्षी त्याच्या वजन गटात विजेतेपद मिळवले व कानपूर येथे झालेल्या ऑल इंडिया आंतर विद्यापीठ स्पर्धेत चांगली कामगिरी केली. मागील वर्षी झालेल्या राज्य स्पर्धेत सुवर्णपदक, NIT बमेरा स्पर्धेत सुवर्णपदक व बेस्ट प्लेअर अवॉर्ड, राष्ट्रीय सिनिअर स्पर्धेत ५ वा क्रमांक मिळवला.

दिशान गांधी या खेळाडूची कॉर्फबॉल या स्पर्धेसाठी गोंडवाना विद्यापीठ गडचिरोली येथे ऑल इंडिया आंतर विद्यापीठ स्पर्धेसाठी झाली. तर नेटबॉल या स्पर्धेसाठी सुद्धा त्याची पुणे विद्यापीठ संघात निवड होण्याची शक्यता आहे.

अनिकेत सुसरे या खेळाडूने राष्ट्रीय स्पर्धेत सिल्क या क्रीडा प्रकारात सुवर्णपदक जिंकले तर अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ स्पर्धेसाठी त्याची पुणे विद्यापीठ संघात निवड होण्याची शक्यता आहे .

सर्व खेळात संमिश्र यश मिळवताना कुस्ती या क्रीडा प्रकारात ग्रीको रोमनमध्ये अरबाज सय्यद या खेळाडूची आंतर विभागीय संघात निवड झाली. सायकलिंग ट्रॅक व रोड रेस या खेळात विजेतेपद मिळवताना प्रणिता सोमण व संकल्प थोरात यांची पुणे विद्यापीठ संघात निवड झाली तर श्रीनिवास लोंढे याने उत्कृष्ट कामगिरी केली पण त्याची निवड पुणे विद्यापीठ संघात रिझर्व्ह म्हणून करण्यात आली.

मल्लखांबचे विजेतेपद मिळवताना अनिकेत सुसरे, चंद्रशेखर चवंडके या खेळाडूंची विभागीय संघात निवड झाली.

आकाश कदम या खेळाडूची शरीर सौष्ठव या क्रीडा प्रकारात सलग दुसऱ्या वर्षी अहमदनगर संघात निवड झाली.

बास्केटबॉल मुले या स्पर्धांचे आयोजन आपल्या महाविद्यालयाने केले व आपण उपांत्य फेरीत धडक मारली. दिशान गांधी याची विभागीय संघात निवड झाली.

अॅथलेटिक्स या क्रीडा प्रकारात डमाळे दिगंबर स्टीपल चेस व गुलजार शेख याने ४०० मी. या प्रकारात प्रथम क्रमांक मिळवला

ज्युदो या खेळाचे सलग दुसऱ्या वर्षी विजेतेपद मिळवताना मनीष खवळे याची ऑल इंडियासाठी तर भूषण घाटविसावे, अनंत पोमाणे, अरबाज सय्यद, वैभव पवार, लौकिक चौगुले या मुलांची तर ऐश्वर्या कुलकर्णी व प्रियंका कळकुंबे या मुलींची अहमदनगर विभागीय संघात निवड झाली.

बुद्धिबळ आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धेचे विजेतेपद सुयोग वाघ याने मिळवले नंतर आंतरराष्ट्रीय स्पर्धेसाठी गेल्याने त्यास विभागीय स्पर्धेना वंचित व्हावे लागले. अविनाश कांबळे याची विभागीय संघात निवड झाली.

खो-खो या खेळाचे सलग पाचव्या वर्षी विजेतेपद मिळवताना प्रवीण मगर, स्वप्नील सामलेटी, ज्ञानेश्वर खामकर यांची अश्वमेध आंतर विद्यापीठ स्पर्धेसाठी पुणे विद्यापीठ संघात निवड झाली. त्यांनी कांस्यपदक जिंकले.

तर यश सातव, संचित नवले, अतुल मगर त्यांनी उत्कृष्ट खेळ आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धेचे उपविजेतेपद पटकावले. ऋषिकेश पाटोळे, शुभम काळे, रितेश रणमाले, साहिल छजलानी, आदेश सोनावणे यांची विभागीय संघात निवड झाली.

बॉक्सिंग या खेळात शक्तिमान खाडे व रितेश रणमाले यांनी आपआपल्या गटात द्वितीय क्रमांक मिळवत अहमदनगर संघात स्थान मिळवले.

नेटबॉल क्रीडा प्रकारात सेमी फायनल पर्यंत धडक मारताना रोहित असणानी व दिशान गांधी यांची विभागीय संघात निवड झाली.

क्रिकेट मुले या क्रीडा प्रकारात दक्षिण विभागाचे उपविजेतेपद मिळवताना मानव काटे व शुभम शिंदे या दोन खेळाडूंची विभागीय संघात निवड झाली. कॉर्फबॉल संघात उत्कृष्ट खेळ केल्याने दिशान गांधी, वैष्णवी गिरी व गायत्री थोरात यांची विभागीय संघात निवड झाली.

वरील यश मिळवताना जिमखाना विभागाला मा.प्राचार्य डॉ. अमरजा रेखी, उपप्राचार्य डॉ. राजेंद्र शिंदे यांचे मार्गदर्शन तर वरिष्ठ महाविद्यालयाचे चेअरमन श्री. अजितशेठ बोरा, हिंद सेवा मंडळाचे अध्यक्ष शिरीषजी मोडक, सचिव संजयजी जोशी, मा.सचिव सुनिलजी रामदासी यांच्या प्रोत्साहनामुळे हे यश संपादन केले.

क्रीडा विभागप्रमुख

* * *

शेठ माधवलाल धूत ज्ञान स्रोत केंद्र

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२०२० शेठ माधवलाल धूत ज्ञान स्रोत केंद्राचा अहवाल सादर करताना आनंद होत आहे. ज्ञान स्रोत केंद्राने ज्ञान व्यवस्थापनाच्या नवीन धोरणांचा व उपक्रमांचा अवलंब करण्यासाठी संगणकाचा मोठ्या प्रमाणात वापर करून वाचकांना अधिकाधिक गुणात्मक आणि दर्जेदार सेवा उपलब्ध करून दिलेल्या आहेत. महाविद्यालयाचे ग्रंथालय हे कला, वाणिज्य आणि विज्ञान विद्याशाखांच्या दृष्टीने तसेच संशोधनाला उपयुक्त असे सुसज्ज ग्रंथालय आहे. ग्रंथालयात पाठ्यपुस्तकांच्या बरोबरच नामांकित प्रकाशकांची संदर्भ ग्रंथ खरेदी केली आहेत. दिनांक १५/०१/२०२० अखेर ग्रंथालयाची एकूण ग्रंथसंपदा ६२,८५९ आहे. या शैक्षणिक वर्षात कनिष्ठ महाविद्यालयासाठी १४१७ क्रमिक पुस्तके रु. १,५२,९१७.००, वरिष्ठ महाविद्यालय २६११ क्रमिक पुस्तके रु. २,७३,०५०.०० आणि ९६ संदर्भ ग्रंथ रु. ७५,३०६.०० एवढा खर्च करण्यात आला आहे. या वर्षी ग्रंथालयाची वाचकांची एकूण संख्या ४१७३ होती. ग्रंथालयाची वेळ सकाळी ०८.३० ते सायंकाळी ०४.३० पर्यंत आहे, आणि परीक्षेच्या कालावधीत विद्यार्थ्यांना अभ्यासिका रात्री ०९.०० वाजेपर्यंत उघडी राहते.

- १) **ग्रंथालय उद्बोधन वर्ग :-** महाविद्यालयामध्ये प्रथम वर्ष बीए, बी. कॉम, बी एस्सी, बीएस्सी कॉम्प्युटर सायन्स बीसीए, एम.ए. मराठी / राज्यशास्त्र आणि एम. कॉम, भाग १ मध्ये प्रवेश घेतलेल्या सर्व विद्यार्थ्यांसाठी ग्रंथालयाची ओळख आणि वापर याबाबत ग्रंथालय उद्बोधन (User Orientation) कार्यक्रम राबविला जातो.
- २) **बुक बँक योजना :-** महाविद्यालयातील हुशार, गरीब आणि गरजू अशा ५८ विद्यार्थ्यांना बुक बँक योजनेतून वर्षभर अभ्यासासाठी पुस्तकांचे संच दिलेली आहेत.
- ३) **झेरॉक्स सुविधा :-** ग्रंथालयाच्या सर्व वाचकांना वाचन साहित्याची प्रतिलिपी ग्रंथालयातून देण्याची सुविधा उपलब्ध.
- ४) **कात्रण सेवा :-** ग्रंथालय विभागाच्या वतीने, वृत्तपत्र व नियतकालिकांत प्रसिद्ध झालेली महत्वाचे लेख कात्रण करून फाईल्समध्ये वर्णानुक्रमे संग्रहित करून ठेवले आहे. ही सेवा विद्यार्थी, संशोधकांना उपलब्ध करून दिली जाते.
- ५) **आंतरग्रंथालय सभासदत्व :-** आपल्या ग्रंथालयाने न्यू आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स महाविद्यालय अहमदनगर, राधाबाई काळे महिला महाविद्यालय, अ. नगर तसेच अहमदनगर महाविद्यालय, अ. नगर. यांचे सभासदत्व घेतले आहे. या ग्रंथालयाचा महाविद्यालयातील प्राध्यापक वृंद आवश्यकतेनुसार वापर करत आहेत.
- ६) **ग्रंथालय संगणकीकरण :-** ग्रंथालयाच्या संगणकीकरणासाठी यु.जी.सी. इन्फ्लीबनेट यांचे सोल नेटवर्क व्हर्जन सॉफ्टवेअर खरेदी केले आहे. ग्रंथालयाचे संगणकीकरणाचे कामकाज पूर्ण होऊन एकूण ६२,८५९ पुस्तकांचा डेटाबेस पूर्ण.
- ७) **विभागीय ग्रंथालय :-** महाविद्यालयातील पदवी, पदव्युत्तर विद्यार्थी आणि प्राध्यापकांसाठी ९ विभागीय ग्रंथालयातून संदर्भ ग्रंथ उपलब्ध करून दिली आहेत. याचा लाभ सर्व वाचकांना होतो.
- ८) **उत्तम ग्रंथालय उपयोजक :-** विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाची आवड निर्माण व्हावी, यासाठी ग्रंथालयातर्फे दर वर्षी उत्तम ग्रंथालय उपयोजक (Best Library User Award) हा पुरस्कार महाविद्यालयाच्या वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभात दिला जातो. यावर्षी कु. पांढरे श्रुती कैलास (११ वी कॉमर्स) आणि चि. परभने प्रतिक संजय (एस.वाय.बी.ए.) या विद्यार्थ्यांना उत्कृष्ट वाचक म्हणून गौरविण्यात आले आहे.

ग्रंथालय विभागाच्या दैनंदिन कामकाजात हिंदू सेवा मंडळाचे सर्व सन्माननीय पदाधिकारी, महाविद्यालयाचे प्राचार्य, उपप्राचार्य, प्रबंधक तसेच ग्रंथालय समिती सदस्यांचे मार्गदर्शन लाभले. या सर्वांनी केलेल्या सहकार्याबद्दल मी सर्वांचा आभारी आहे.

ग्रंथालयातील सेवकवृंद :-

१. डॉ. आर. एम. मारवाडे २. श्री. एस.बी. नेटके ३. श्री. बी.बी. दरंदले ४. श्री. सी. एस. सूर्यवंशी
५. श्री. एस. टी. पुदाले ६. श्री. एस. जी. कुकडे ७. श्री. पी. एन. दळवी ८. श्री. टी. के. आव्हाड

डॉ. राजेंद्र मारवाडे
ग्रंथपाल ज्ञान स्रोत केंद्र

विद्यार्थी कल्याण मंडळ “कर्मवीर भाऊराव पाटील कमवा व शिका योजना”

वार्षिक अहवाल (जुलै २०१९ ते फेब्रुवारी २०२०)

थोर समाजसुधारक, शिक्षण महर्षी कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या स्वप्नातून साकार झालेली कमवा व शिका योजना पुणे विद्यापीठाचे भूषण आहे. ही योजना महाविद्यालयातील आर्थिकदृष्ट्या मागास विद्यार्थ्यांसाठी विद्यापीठाच्या विद्यार्थी कल्याण मंडळा मार्फत महाविद्यालय स्तरावर राबविली जाते. विद्यापीठाने “ज्ञान बनो कर्मशील ! कर्म ज्ञानवान” विद्यापीठ गीतातील ओळींना सदर योजनेच्या माध्यमातून प्रत्यक्षात अर्थ प्राप्त करून दिला आहे. पेमराज सारडा महाविद्यालयात या योजनेची अनेक वर्षे सक्रीय कार्यवाही करण्यात येते.

शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० मध्ये महाविद्यालयात सदर योजनेचा प्रारंभ जुलै २०१९ महिन्यात झाला. योजनेची माहिती व उद्दिष्टे विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी वेळोवेळी सूचना काढण्यात आल्या व त्याच बरोबर इच्छुक, गरजू विद्यार्थ्यांना “मागेल त्याला काम” हे स्विकारून “गरजवंताला व गुणवंतांना प्राधान्य” ही भूमिका जपण्याचा प्रामाणीक प्रयत्न करण्यात आला. विद्यार्थ्यांची निवड करताना सर्व गरजू व कष्टाळू मुलामुलींना महाविद्यालयातील विविध विभागातील गरजेनुसार कामाची संधी उपलब्ध करून देण्यात आली.

त्यासाठी सर्व विभाग प्रमुखांची विशेष बैठक घेऊन त्यांच्या कडून संबंधित विभागासाठी आवश्यक विद्यार्थी संख्येची माहिती घेण्यात आली. मुलाखतीच्या मध्यमातून विद्यार्थ्यांशी संवाद साधता आला. विद्यार्थ्यांची गरज, शारीरिक क्षमता, आर्थिक परिस्थिती, किमान कौशल्य, इ. बाबींचा विचार करून प्राधान्यक्रम ठरविण्यात आला.

या योजनेचा तपशील पुढील प्रमाणे :

महिना	सहभागी विद्यार्थ्यांची संख्या	एकूण तास	मानधनाचे दर (प्रती तास)	एकूण मानधन (रुपये)
जुलै २०१९	०६	१६८	४५	७,५६०
ऑगस्ट २०१९	४८	२,०४३	४५	९१,९३५
सप्टेंबर २०१९	४८	१,६७८	४५	७५,५१०
ऑक्टोबर २०१९	३८	८२८	४५	३७,२६०
नोव्हेंबर - २०१९	--	--	--	--
डिसेंबर २०१९	३९	१,०३६	४५	४६,६२०
जानेवारी २०२०	३७	१,३९९	४५	६२,९५५
फेब्रुवारी २०२०	३३	१,०२५	४५	४६,१२५
एकूण		८,१७७		३,६७,९६५

या योजनेत सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांची कार्यालय, ग्रंथालय, प्रयोगशाळा, जिमखाना, गार्डन, इ. ठिकाणी नियुक्ती करण्यात आली. महाविद्यालयाचे उद्यान व परिसर यांचे सुशोभीकरण व विकास करण्याची जबाबदारी काही विद्यार्थ्यांवर सोपवण्यात आली. कर्मवीर भाऊराव पाटील कमवा व शिका योजने मध्ये सहभागी झालेल्या प्रत्येक विद्यार्थ्याला महिन्यातील जास्तीत जास्त दिवस व सरासरी २ तास प्रती दिना प्रमाणे काम देण्याची व्यवस्था करण्यात आली. या कामाची तपशीलवार नोंद स्वतंत्रपणे करून त्या आधारे विद्यार्थ्यांची दैनंदिन उपस्थिती नोंदविण्यात आली. विद्यार्थ्यांचे मानधन विनाविलंब अदा करण्यासाठी कार्यालया कडून विशेष प्रयत्न करण्यात आले. ‘कर्मवीर भाऊराव पाटील कमवा व शिका’ योजनेची यशस्वी अंमलबजावणी करण्यात महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. अ. अ. रेखी, उपप्राचार्य डॉ. आर. वाय. शिंदे, प्रबंधक श्री. अशोक असेरी व संबंधित विभागप्रमुखांचे सहकार्य लाभले.

डॉ. प्रकाश डी. जाधव
विद्यार्थी कल्याण अधिकारी

सांस्कृतिक मंडळ व सांस्कृतिक उपक्रम आयोजन समिती

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

महाविद्यालयात विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण प्रगतीसाठी विविध शैक्षणिक, शैक्षणिक व सांस्कृतिक उपक्रमांचे सातत्याने आयोजन करण्यात येते. विद्यार्थी या उपक्रमात हिरीरीने भाग घेतात. महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना सदैव मदत करते. या उपक्रमांतर्गत विविध कलागुणांना वाव देण्याचा प्रयत्न केला जातो. महाविद्यालयात अशा कार्यक्रमांचे आयोजन केले जाते. तसेच अंतरमहाविद्यालयीन विद्यापीठ व राज्य स्तरावरील वेगवेगळ्या स्पर्धेत भाग घेण्यास प्रोत्साहन दिले जाते. किंबहुना अशा स्पर्धेत भाग घेण्यासाठी प्राध्यापक, प्रशासन व मंडळाचे पदाधिकारी यासाठी मदत करतात. अशा या मदतीमुळेच महाविद्यालयाने आत्तापर्यंत अनेक स्पर्धा जिंकलेल्या आहेत. नाट्य व एकांकिका या कलेमध्ये महाविद्यालयाने अनेक नामांकित पुरस्कार पटकावलेले आहेत.

२०१९-२० या वर्षात महाविद्यालयाच्या संघाने महाराष्ट्रात प्रसिद्ध असलेल्या “पुरुषोत्तम करंडक” या स्पर्धेत सहभाग घेतला होता. त्यातील प्राथमिक फेरीमध्ये महाविद्यालयाच्या ‘आजन’ या एकांकिकेसाठी निरंजन केसकर या विद्यार्थ्याला अभिनयाचे उत्तेजनार्थ पारितोषिक मिळाले होते.

“शाहू मोडक एकांकिका स्पर्धा” या स्पर्धेमध्ये आपल्या महाविद्यालयाला सांघिक तृतीय पारितोषिक मिळाले. या स्पर्धेत अविष्कार ठाकूर व शर्वरी अवचट या विद्यार्थ्यांना अभिनयाचे उत्तेजनार्थ पारितोषिक मिळाले.

“अहमदनगर जिल्हा रुग्णालय पथनाट्य स्पर्धा” आयोजित करण्यात आली होती. ही स्पर्धा जिल्हास्तरीय व आंतर महाविद्यालयीन स्वरूपाची होती. या स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाने सांघिक प्रथम पटकावला होता.

पुण्यातील MIT कॉलेज मध्ये घेतल्या जाणाऱ्या फेस्टिवलमध्ये आपल्या महाविद्यालयाची निवड झाली होती.

अहमदनगर महाकरंडक स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयाच्या ‘तीस वर्षापूर्वी’ या एकांकिकेची अंतिम फेरीत निवड झाली होती. या स्पर्धेत आपल्या महाविद्यालयातील एकूण १३ विद्यार्थी सहभागी झाले होते.

या स्पर्धेसाठी आपले महाविद्यालय आर्थिक मदत करते. सन २०१९-२० या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाने रु. ४४,०००/- खर्च केलेले आहेत.

आपल्या महाविद्यालयातील अनेक विद्यार्थी विविध स्पर्धेत भाग घेतात. वादविवाद, वक्तृत्व, निबंधलेखन, गायन अशा स्पर्धेत भाग घेतात. आमच्या महाविद्यालयात नामांकित अशी ज्युनियरसाठी ‘शारदा’ तर वरिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांसाठी ‘ज्ञानेश्वर’ ही स्पर्धा आयोजित केले जाते. ही स्पर्धा महाराष्ट्रात नावाजलेले आहे. ही स्पर्धा जिंकणे हे विद्यार्थ्यांचे स्वप्न असते. अशा गाजलेल्या स्पर्धेचे यशस्वीपणे अनेक दशके ही स्पर्धा महाविद्यालय आयोजित करते.

२०१९-२० या शैक्षणिक वर्षात आमच्या महाविद्यालयातील अनेक विद्यार्थी वादविवाद व वक्तृत्व स्पर्धेत भाग घेतलेले आहेत. या स्पर्धा अंतरमहाविद्यालयीन, विद्यापीठ व राज्यस्तरीय स्वरूपाच्या होत्या. या स्पर्धेत आमच्या महाविद्यालयातील रुची यादव व समृद्धी घांगरे या मुलींच्या संघाने अनेक स्पर्धेत भाग घेतलेला आहे. सचिन पाखरे व सचिन माळी या मुलांच्या संघाने अनेक स्पर्धा गाजवलेल्या आहेत.

समन्वयक
सांस्कृतिक मंडळ व कार्यक्रम आयोजन

* * *

एन.एस.एस. विभाग

वार्षिक अहवाल २०१९-२०२०

पेमराज सारडा महाविद्यालय व न्यू लॉ कॉलेज यांच्या संयुक्त विद्यमाने मौजे डोंगरगण येथे हिवाळी श्रम संस्कार शिबीर आयोजित केले होते. त्यामध्ये आपल्या महाविद्यालयाने वृक्ष संवर्धन व खडे खणून ८०० वृक्ष संपूर्ण गावात लावले होते. गावाची स्वच्छता व साफसफाई केली होती. गावामध्ये पाणी अडविण्याची मोहीमसुद्धा सुरू करून गावात फेरी काढून प्रबोधन करण्यात आले होते. गावामध्ये विविध विषयांवर चर्चासत्र आयोजित करण्यात येऊन मार्गदर्शन करण्यात आले. गावात क्षेत्रभेट करून गावातील शेतीचा अभ्यास करण्यात आला. अंधश्रद्धा व व्यसनमुक्ती, पथनाट्य व प्रबोधन करण्यात आले. गावामध्ये फिरते वाचनालयाचा उपक्रम राबविण्यात आला. विविध कायद्यांवर तज्ज्ञ व्यक्तीचे मार्गदर्शनपर व्याख्याने आयोजित केले. अशा प्रकारचे विविध कामे अतिशय उत्तमरित्या पार पाडून आपल्या महाविद्यालयातील स्वयंसेवकांनी गाव स्वच्छ करण्याचे काम केले.

एन.एस.एस. अधिकारी

* * *

राष्ट्रीय सेवा योजना गीत

उठे समाज के लिए उठें - उठें
जगे स्वराष्ट्र के लिए जगें - जगें
स्वयं सजें वसुन्धरा संवार दे - १
हम उठे उठेगा जग हमारे संग साथियों
हम बढे तो सब बढेगे अपने आप साथियों
जमी पे आसमां को उतार दे - २
स्यवं सजें वसुन्धरा संवार दे - २
उदासियों को दूर कर खुशी को बांटते चलें
गांव और शहर की दूरियों को पाटते चलें
ज्ञान को प्रचार दे प्रसार दें
स्वयं सजें वसुन्धरा संवार दे - २

- कवि दिलशाद

एन.सी.सी. विभाग

अहवाल २०१९-२०२०

या शैक्षणिक वर्षात कॅडेट देठ सानिका हिची थलसैनिक कॅम्प न्यू दिल्लीसाठी महाराष्ट्राच्या संघात निवड झाली.

या वर्षी आमच्या छात्रांनी स्वयंप्रेरणेने एनसीसी कार्यालयासमोरील जागेत बगीचा विकसित केला. ते स्वतः त्याची निगा राखतात.

या वर्षी नवले संचित, बोरुडे आकाश, होडगर किशोर, म्हस्के चांगदेव, खंडागळे नंदकिशोर, काळे विशाल यांची भारतीय सेनेत तर शेख समीर आणि पवार मयुर यांची भारतीय हवाई दलामध्ये निवड झाली. मयुर, गायकवाड महाविद्यालयाचे नऊ छात्र सेनादलांमध्ये भरती झाले. तर सहा छात्रांची निवड महाराष्ट्र होमगार्डमध्ये झाली.

या वर्षी १५ छात्रांनी 'सी' प्रमाणपत्र परिक्षा दिली तर २५ छात्रांनी 'बी' प्रमाणपत्र परिक्षा दिली.

* * *

हम सब भारतीय हैं, हम सब भारतीय हैं.

अपनी मंजिल एक है, हा हा हा एक है, हो हो हो एक है.

हम सब भारतीय है.

कश्मीर की धरती रानी है, सरताज हिमालय है,

सदियों से हमने इस को अपने खून से पाता है.

देश की रक्षा की खातिर हम शमशीर उठा लेंगे.

हम शमशीर उठा लेंगे.

बिखरे-बिखरे तारे हैं हम, लेकिन झिलमिल एक है.

हा हा हा एक है. हो हो हो एक है.

हम सब भारतीय है.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची जातीव्यवस्थेची चिकित्सा

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे विसाव्या शतकातील एक महत्वाचे विचारवंत होते ज्यांनी भारतीय समाजातील वर्णव्यवस्था आणि जातिव्यवस्थेचे अतिशय चिकित्सक विवेचन केलेले आहे. डॉ. आंबेडकर यांनी १९९६ साली कोलंबिया विद्यापीठामध्ये सर्वप्रथम जातीव्यवस्थेविषयीचा पहिला निबंध वाचला होता. त्या निबंधाचे शीर्षक 'Caste in India - Their Mechanism, Genesis and Development' असे होते. पुढे लाहोरच्या जातपात तोडक मंडळाच्या विनंतीवरून जातीविषयक निबंध तयार केला होता. परंतु आयोजन समितीशी मतभेद झाल्याने ते भाषण होऊ शकले नाही. पुढे १९३६ साली 'अनिहिलेशन ऑफ कास्ट' या नावाने प्रस्तुत भाषण प्रसिद्ध केले गेले. त्यानंतर १९४६ साली - 'Who were the Shudras, How they came to be the fourth Varna in the Indo-Aryan Society' आणि १९४८ साली 'The Untouchables - Who were they and Why they become untouchables' ही जातीविषयक चर्चा करणारी पुस्तके प्रसिद्ध झाली. भारतातील जातीव्यवस्था आणि अस्पृश्यता याविषयी आंबेडकरांची अनेक भाषणेही प्रसिद्ध झालेली आहेत.

* भारतीय वर्णव्यवस्था भारतीय समाजातील चातुर्वर्ण्य व्यवस्थेचा उल्लेख :- वैदिक वाङ्मयातील ऋग्वेदात आढळतो. त्याला पुरुषसुक्त असे म्हणतात. यात चातुर्वर्ण्यव्यवस्थेची उत्पत्ती सांगितली आहे. परमेश्वराने जेव्हा पुरुषाला विभागले तेव्हा त्याचे चार भागात विभाजन केले. ब्राह्मण हे त्याचे तोंड होते, क्षत्रियाला त्याचे बाहू केले, वैश्याच्या मांड्या झाल्या आणि शुद्र त्याच्या पायापासून निर्माण झाले. या चातुर्वर्ण्यव्यवस्थेवर कर्मसिद्धांत आधारलेला आहे. डॉ. आंबेडकर यांना ऋग्वेदातील हे 'पुरुषसुक्त' अतिशय महत्वाचे वाटते. यात विश्वाची उत्पत्ती कशी झाली हे सांगितले आहे. माणूस कसा निर्माण झाला हे मात्र या सुक्तात सांगितलेले नाही. इंडो आर्यन समाजात वर्ग कसे निर्माण झाले हे मात्र या सुक्तात सांगितलेले आहे. शिवाय समाजात केवळ चारच वर्ग असतात आणि त्या वर्गांचे समाजातील स्थानही निश्चित केले. सर्वोच्च स्थानी ब्राह्मण, त्याखालोखाल क्षत्रिय, त्यानंतर वैश्य आणि सर्वात शेवटी शुद्र अशी श्रेणीबद्ध रचनानिर्माण केली. आंबेडकरांच्या मते वर्णव्यवस्था हे समाजाची वास्तव होते पण त्या स्थितीला कोणीही कायदेशीर अधिष्ठान प्राप्त करून दिले नाही. आंबेडकरांच्या दृष्टीने जगातील सर्वच समाजात वर्णव्यवस्था अस्तित्वात होती. इंडो आर्यन समाजही त्याला अपवाद असणे शक्य नव्हते. या चार वर्णांची निश्चित करणे आणि ते अपरिवर्तनीय असणे या गोष्टी आंबेडकर यांना वैशिष्टपूर्ण वाटतात. ऋग्वेदाच्या पुरुष सुक्तात चार वर्णांचा उल्लेख आहे तसा उल्लेख वैदिक वाङ्मयात अन्यत्र नाही. आंबेडकरांच्या मते वैदिक काळातील समाज हा त्रैवर्णिक होता. ब्राह्मण, क्षत्रिय आणि वैश्य हे तीन वर्ण त्यावेळी अस्तित्वात होते. मग हा चौथा शुभ्र वर्ण कसा निर्माण झाला हे शोधणे हाच खरा आंबेडकरांच्या संशोधनाचा मुख्य विषय होता. यादृष्टीनेच आंबेडकर यांनी 'व्ह वेअर दि शुद्राज...' या ग्रंथात मांडणी केली आहे. आंबेडकरांच्या मते, एक काळात आर्य समाज हा तीन वर्णांचाच होता. शुद्र हा स्वतंत्र वर्णच नव्हता. तो क्षत्रिय वर्णाचाच भाग होता. शुद्र राजे आणि ब्राह्मण यांच्यात सतत संघर्ष चालू असत. या संघर्षात ब्राह्मणांवर पुष्कळ जुलूम करण्यात आलेले होते. जे आणि ज्यांचा उपनयनाचा अधिकार ब्राह्मणांनी नाकारला ते वैश्याच्याही खाली गेले. आणि मुळच्या त्रैवर्णिक समाजात शुद्र वर्णाची भर पडली आणि चातुर्वर्ण्य शुद्र क्षत्रिय होते व्यवस्था अस्तित्वात आली. डॉ. आंबेडकर यांनी वर्णव्यवस्था आणि शुद्र वर्णाच्या उत्पत्तीबद्दल मांडलेला सिद्धांत हा नवीन होता. त्यामुळे तो वादग्रस्त ठरला. पण आंबेडकर यांनी आपला सिद्धांत विविध पुराव्यांच्या आधाराने सिद्ध केला. शुद्र हे एखाद्या टोळीचे अथवा वर्गाचे नाव असावे असे आंबेडकर यांना वाटत होते. गतकाळात झालेल्या लढाया या ब्राह्मण आणि क्षत्रिय यांच्यात झालेल्या लढाया या प्रामुख्याने वास्तविक ब्राह्मण आणि शुद्र यांच्यात झालेल्या लढाया होत्या असे ते सांगतात. त्यासाठी ते महाभारताच्या शांतीपर्वाचे दाखले देतात.

* जातीव्यवस्थेचा उगम :- भारतीय समाजव्यवस्था ही जगभरातील इतर देशांपेक्षा भिन्न आहे. कारण जातीसंस्था हे भारतीय समाजाचे भिन्न वैशिष्ट्य आहे. पारंपारिक समाज हा वर्ग समाज होता. समाजात निश्चित स्वरूपाचे वर्ग अस्तित्वात होते. ही स्थिती संपूर्ण जगभरात होती. पण भारतात जातीसंस्था अस्तित्वात आली. समाज वर्गीय असणे ही जागतिक वास्तव होते. हिंदू समाज हा वर्णावर आधारित होता. हे वर्ण म्हणजेच चार वर्ग होते. मग हे चार वर्ण जातीत रूपांतरीत कसे झाले? डॉ. आंबेडकरांच्या मते, भारतात वर्ग बंदिस्त झाले व इतर देशात ते झाले नाहीत. जात आणि वर्ग हे एकमेकांचे शेजारी जात हा

एक बंदिस्त वर्ग आहे. भारतात वर्ग बंदिस्त होण्याच्या प्रक्रियेला विवाहसंस्थेने हातभार लावला असे आंबेडकर यांचे मत होते. भारतात वर्ण अस्तित्वात असून आले आले आणि समाज हा वर्गीय बनला. तेव्हा भिन्न वर्गावर्गात विवाह होत. कालांतराने वर्गबाह्य विवाहाची पद्धती नष्ट होऊन वर्गावर्गात विवाह रूढ झाले. या वर्गातर्गत विवाहामुळे वर्गावर्गातील रक्कनाते संपुष्टात आले व वर्ग बंदिस्त करण्याची प्रक्रियेची सुरुवात झाली. आंबेडकरांच्या मते भारतीय विवाहसंस्थेच्या इतिहासात वर्गातर्गत विवाहांचा वरचष्मा म्हणजे जातिसंस्थेची निर्मिती होय. जातिसंस्थेच्या उगमाबद्दलचा हाच डॉ. आंबेडकर यांचा सिद्धांत होता. वर्गाला बंदिस्त करून घेण्याच्या प्रक्रियेतूनच जातीव्यवस्था अस्तित्वात आली. तसेच या प्रक्रियेतूनच सतीप्रथा, सक्तीचे ब्रह्मचर्य, बालविवाह यासारख्या कुप्रथा अस्तित्वात आल्या. कारण वर्गातर्गत विवाहासाठी त्या वर्गातील स्त्री आणि पुरुषांचे प्रमाण समान राखणे गरजेचे असते. पण अवेळी आलेल्या मृत्यूमुळे एकाच वर्गातील स्त्री आणि पुरुषांचे प्रमाण समान राखण्यासाठी सती प्रथा आणि सक्तीचे ब्रह्मचर्य यासारख्या कुप्रथा अस्तित्वात आल्या. भारतीय इतिहासात वर्गाला बंदिस्त करण्यासाठी जी कृत्रिम साधने वापरली गेली त्यातूनच जातिसंस्था अस्तित्वात आली. आंबेडकरांच्या मते, भारतीय समाजात स्वतःला बंदिस्त करून घेणारा पुरोहीतवर्ग हा पहिला होता. हा पुरोहीतवर्ग म्हणजेच ब्राह्मण ही जात होय. आंबेडकर हे जातीच्या उगमाचे आणि प्रसाराचे श्रेय हे मनुस्मृती, मनु किंवा धर्मग्रंथांना देत नाहीत. त्यांच्या मते जाते ही त्या त्या काळातील भौतिक परिस्थितीतून उन्नत झाली आहे. जगातील इतर सामाजाप्रमाणेच भारतीय समाज पण वर्गीय समाज होता. त्यात ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य आणि शुद्र वर्ग होते. पूर्वी हे वर्ग परिवर्तनीय होते. पण कालोघात हिंदूंच्या इतिहासात पुरोहित वर्गाने इतर वर्गांना आपल्या वर्गात प्रवेशबंदी केली. पुढे इतर वर्गांनी अनुकरण करत स्वतःच्या वर्गाला बंदिस्त करून घेतले आणि जाती अस्तित्वात आल्या. जातीचा प्रसार आंबेडकरांच्या मते जातिव्यवस्थेचा प्रसार इतर जातीतील अनुकरणातून झाला. भारतातील ब्राह्मणेतर वर्ग अनुकरणप्रिय होता व त्याने ब्राह्मण वर्गाचे अनुकरण केल्यामुळेच जातीसंस्था समाजात तळापर्यंत जाऊन पोहचली. जो वर्ग समाजात मानाच्या स्थानी असतो त्याचे इतर वर्गाकडून अनुकरण केले जाते. जातीचा प्रसारही खालच्या वर्गांनी वरच्या वर्गाचे अनुकरण करण्यातूनच झाला. पुरोहित वर्गाने इतर वर्गावर बहिष्कार घातला आणि खालच्या वर्गांनी वरच्या वर्गाचे अनुकरण केले. त्यातूनच वर्ग हे बंदिस्त होण्याच्या प्रक्रियेला सुरुवात झाली आणि जातीव्यवस्था अस्तित्वात आली असे आंबेडकर यांचे जातीच्या उगम व प्रसाराबाबतचे प्रसाराबाबतचे प्रतिपादन होते.

* अस्पृश्यतेचा प्रश्न :- अस्पृश्यतेचा विचार महाराष्ट्रातील आणि भारतातील अनेक समाजसुधारकांनी त्यांच्या परीने केला असला तरी त्यांचे आकलन हे अत्यंत वरवरचे होते असे दिसते. अस्पृश्यतेला त्यांनी केवळ अनिष्ट सामाजिक रूढी मानले. मानवतावादी दृष्टिकोनातून अस्पृश्यतेकडे त्यांनी पाहिले. अनेकांना अस्पृश्यता म्हणजे घोर अन्याय वाटला. अस्पृश्यता घालविणे म्हणजे जातिनिर्मूलन अशी भूमिका ते घेऊ शकले नाहीत. आंबेडकर यांनी मात्र अस्पृश्यतेच्या प्रश्नाची अधिक सखोल मांडणी केली. आंबेडकर यांनी अस्पृश्यतेच्या प्रश्नाचा विचार हाचातुर्वर्ण्याच्या किंवा जातीव्यवस्थेच्या संदर्भात न करता अस्पृश्यतेच्या प्रश्नाची मांडणी हे शोषणाधिष्ठीत हिंदू समाजरचनेच्या संदर्भात केली आहे. हिंदूची समाजरचना कशी आहे याचा आलेख त्यांनी मांडला. त्यांच्या मते हिंदू समाज हा सवर्ण हिंदू आणि आवरण हिंदू असा विभागलेला आहे. सवर्ण हिंदूमध्ये दोन भाग पडतात. एक उच्च जाती आणि दोनकनिष्ठ जाती होय. उच्च जातीत ब्राह्मण आणि अन्य जातींचा समावेश होतो, तर कनिष्ठ जातीत शुद्र जातींचा समावेश होतो. अवर्ण हिंदूमध्ये आदिवाशी व गुन्हेगार जाती आणि अस्पृश्य जातींचा समावेश होतो. हिंदू समाजातील या व्यवस्थेत अस्पृश्य हे सर्वात जास्त शोषित आहेत असे आंबेडकर यांचे म्हणणे होते. वर्णव्यवस्थेने अस्पृश्यांना कोणतेच अधिकार दिले नाहीत. अस्पृश्यांनी गावाबाहेर राहावे, धर्मशिक्षण घेऊ नये यासारखे निर्बंध लादले. वर्णव्यवस्थेने समाजरचनेचा कोणताच लाभ शुद्र जातींना दिला नाही. आदिवाशी आणि गुन्हेगार जाती पण वर्णव्यवस्थेबाहेर असल्याने त्याची उपन्याच ठरतात. आदिवाशी जाती व जमाती या उपेक्षित आहेत पण अस्पृश्य नाहीत. अस्पृश्य जाती मात्र अधिक उपेक्षित आणि शोषित आहेत, इतकेच नव्हे तर ते पशुहूनही निकृष्ट जीवन जगताहेत. आंबेडकरांच्या मते, जातीअंताच्या लढ्याची सर्वात जास्त निकड अस्पृश्यांना अधिक आहे. अस्पृश्यता निवारण हे जातीनिर्मूलनाच्या लढ्याशिवाय शक्य नाही असे प्रतिपादन करत शुद्र, आदिवाशी, गुन्हेगार जाती आणि अस्पृश्यवर्ग यांची आघाडी निर्माण करून त्यांची राजकीय शक्ती व संघटन निर्माण केले. त्यासाठी प्रबोधन करण्याची आवश्यकता प्रतिपादिली.

दिग्विजय पाटील
एस.वाय.बी.ए.

सोशल मीडिया आणि आजची तरुणाई

प्राचार्य, शिवाजीराव भोसले फार सुंदर सांगतात निर्माता आणि निर्मिती यामध्ये एक संघर्ष सुरू असतो जोपर्यंत निर्मात्याच निर्मातीवरती संपूर्ण वर्चस्व असत तोपर्यंत सगळं काही सुरळीत चालू असतं राज्यावेळी निर्माती ही निर्मात्यावरती वर्चस्व प्रस्तापित करू पाहते त्यावेळी त्याचा तोटा तुम्हां आम्हाला सहन करावा साहजीकच मानव हा निर्माता आहे. अन् मानवाने निर्माण केलेली प्रसारमाध्यमे ही निर्मिती झाली. मग ज्यावेळी या इंटरनेटवर ती संपूर्ण वर्चस्व होतं तोपर्यंत सगळं काही सुरळीत चालू होतं परंतु आजची परिस्थिती पहाता ही माध्यमे माणसावर हावी व्हायला लागली आणि त्याचा प्रसार तोटा तुम्हां-आम्हाला सहन करावा लागला. मग ज्याचा तुम्ही आम्ही सर्रास वापर करतो ते सामाजिक माध्यम (सोशल मीडिया) म्हणजे काय ?

उत्तम कांबळे सर असं म्हणतात न दिसणारा परंतु सगळ्या जगाला जोडणार ते इंटरनेट आणि त्या इंटरनेटच्या माध्यमातून सर्वसामान्य माणसापर्यंत माहिती पोहोचण्याचं आणि संवाद घडवून आणण्याचं काम जे करतं त्याला सोशल मीडिया म्हणतात. तर चा उदाता जॅक डॉर्सी असं म्हणतो की म्हणजे सामाजिकतेच्या हेतुने आणि संवादाच्या माध्यमातून लोकांमध्ये संवाद घडवून आणण्याचे काम करतं त्याला सामाजिक माध्यम असं म्हणतात.

मग या मीडियामध्ये नेमकं येतं तरी काय ? तर तरुणांच्या नसानसांत भिनलेलं मग ते फेसबुक असेल, असेल या सामाजिक माध्यमांच्या माध्यमातून कशा प्रकारचं प्रबोधन होणे अपेक्षित आहे अन् कोणतं प्रबोधन झालं. ज्ञान हे ग्रंथामध्ये मिळते. असं म्हटलं जातं की- आजकाल सोशल मीडियावर काय मिळते, ज्ञान

वाचाल तर वाचाल, वाचाल तर टीकाल, वाचाल तर शिकाल,

फेसबुक आणि ट्विटरच व्यसन लागल्याने मानसोपचार तज्ज्ञांची मदत घेण्याची वेळ आपणावर येवून ठेवलीये अस वाटतंय का... ? कारण या सोशल मीडियामुळे संपूर्ण जग आपल्या हातात आलंय आपल्याला हव्या त्या पद्धतीने व्यक्त होण्याचं स्वातंत्र्य सोशल मीडियानं आपल्याला दिलं आहे. आपल्या मनातील चांगल्या भावना दुसऱ्यापर्यंत पोहोचवण्यासाठी आणि त्यात त्यांनाही सहभागी करून घेण्यासाठी हे सोशल मीडियाचं व्यासपीठ खूप चांगलं आहे. पण याचा वापर आपण कसा करतो. यावर त्याचा उपयोग ठरतो.

सोशल नेटवर्कमुळे सर्वांना एकमेकांच्या संपर्कात रहाणं शक्य झालंय, कॉलेज ग्रुप एकत्र नसेल तरी कोण काय करतंय ते कळण्यासाठी फेसबुक, व्हॉट्सअॅप सारखी साधन आहे. सोशल मीडियाचा फायदा घेण्यात तरुणाई सर्वात पुढे आहे. या सोशल नेटवर्कमुळे सर्वांना एकमेकांच्या संपर्कात रहाणं शक्य असतं मात्र त्याचा गैरवापर होताना दिसतो, सोशल मीडिया हे आपल्या विचारांना बिनधास्तपणे अभिव्यक्त करण्याचे साधन आहे. या मीडियाचा उपयोग एकात्मता आणि बंधुभाव वाढविण्यासाठी व्हायला हवा. मात्र अलिकडे चुकीच्या पद्धतीने याचा वापर केला जात आहे. तरुणांनी सोशल मीडियाचा वापर नेहमी चांगल्या उद्देशाने, चांगल्या सामाजिक कामासाठी करावा. एखाद्या गोष्टीमध्ये गोष्टीसाठी समाजामध्ये जागृती आणायची असेल तर तरुणांना याचा चांगला उपयोग होईल. पण त्याचा गैरवापर नक्कीच करू नका. जाहिरात करणं, महत्त्वाची माहिती किंवा बातम्या लोकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी सुद्धा याचा वापर होतो. संपूर्ण जगभरातल्या महत्त्वाच्या माहिती, घडामोडी हे सगळं अगदी कमी वेळात जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत पोहोचतं, त्यामुळे माहिती, बातम्या पोहोचवण्यासाठी याचा जास्तीत जास्त वापर होतो. मित्रहो, मोबाईल वापरत नाही असा शोधूनही युवक सापडत नाही नव्हे शेतकरी जरी आज शेतात काबाड करीत असेल तरी त्याच्याकडे चांगल्या प्रतिचा इंटरनेट चालणारा मोबाईल आहे. असं विनोदानं म्हटलं जातं की इथे बसलेल्या प्रेशकांमध्ये जर एखादा दगड मारला तर तो नक्कीच ४ जी च्या मोबाईल धारकाला लागेल इतकं ४ जी चं जाळं भारतभर नव्हे तर जगभर पसरलेलं आहे. आणि झपाट्याने पसरणारं ते सोशल मीडिया आहे.

सोशल मीडियाचे जेवढे चांगले फायदे आहेत तेवढेच तोटे देखील आहे. इंटरनेटमुळे ज्ञान मिळणे सोपे व सुलभ झाले परंतु खऱ्या अर्थानं संशोधन इंटरनेटच्या माध्यमातून होतं का ? हा एक महत्त्वाचा प्रश्न आहे.

संजय लांडगे नावाचा संगमनेर तालुक्यातील तरुण मुलगा याने व्हॉट्सअॅपवरती सहा ग्रुप उघडले अन् या ग्रुपमधून सहाशे

तरुणांच्या माध्यमातून रक्तदान घडवून आणले. आणि समाजामध्ये प्रबोधन बाजार गावातील तरुणांनी व्हाटअप वरती एक ग्रुप तयार केला. गावातील सर्व पालक व विद्यार्थी त्या ग्रुपला समाविष्ट केले आणि तरुणांद्वारे दिवसभर माध्यमातून विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहचवण्याचं काम केलं गेलं. ज्यावेळी पत्रकार गौरी लंकेश यांची हत्या झाली. त्यावेळी याच सामाजिक माध्यमातून एक आवाज उठवण्यात आला होय मी पानसरे, होय मी दाभोळकर यांच्या माध्यमातून या पुरोगामी विचारवाद्यांचं समर्थन करण्याचं काम केलं. इराक, सीरीया व लिबीया आणि आपल्या भारत देशामध्ये प्रसारमाध्यमांच्या माध्यमातून डिजिटल क्रांती घडवून आणण्यात आली. प्रसारमाध्यमांमुळे प्रबोधन होत आहे.

प्रसारमाध्यमांचा योग्य प्रकारे वापर करणे ही काळाची गरज बनली आहे. आणि तरुणांनी तो योग्य प्रकारे करावा एवढाच आशावाद व्यक्त करते. जे हात उत्सुकलेले दगडांच्या वर्षावाला रोखा ते लावा कार्याला, या देशाला प्रगतीला हे बंद करा उत्पात, थांबवा आपुला घात. आपले सामर्थ्य व्यर्थ न जाऊन आपल्या कार्याला कर्तृत्वाला प्रसारमाध्यमांतून योग्य जगभराला काहिस्ता अर्थ येऊ द्या रे. हा देश माझा याचे भान जरासे राहू द्या रे ...

मयूर दादासाहेब निकाळे
M. A. Politics

पोरी जरा जपून....

तुझ सौंदर्य ही तुझी खाजगी बाब आहे.
जरा जपून चाल ग पोरी जमाना खराब आहे
साजूक तुझे रुप नाजूक तुझी अदा
गुलाबाचं फुल पाहून भ्रमण होतात फिदा मोबाईलचा नंबर जरा जपून ठेव ग बाई

येईल कधी मिसकॉल भरवसाच नाही
काळ्या त्यांच्या गोंगलमध्ये रंगीले खांब आहे.
जरा जपून चाल ग पोरी जमाना खराब आहे.
प्रयत्न त्यांचा चालु दे तू नको फसु
त्याने दिली स्माईल म्हणून तू नको हसु

प्रेमाच्या बँकेत तुझ्या कित्येक येतील चेक
टॅशन नको घेवू पोरी बाऊंस करुन फेक
तारुण्याची धुंदी तुझी. अंगुरी शराब आहे.

आता शिकून घे कराटे, पाडना धा
संकटात नेहमीच कामी येत नसते खाकी
भारतीय संस्कृतीवर पुरुषांचा दाब आहे.
जरा जपून चाल ग पोरी जमाना खराब आहे.
ऐकून घे माझ थोड. जरी तुला पटत नाही
माणसाच्या डोक्यातून वासना मात्र घटत नाही

तुझ्या आसवांची ज्याला असेल कदर
तो ढळू देणार नाही कधी तुझा पदर समजून घे पोरी तुझाच लाभ आहे
जरा जपून चाल ग पोरी जमाना खराब आहे.

पंकज पलघडमल
एस.वाय.बी.ए.

‘कविता’ साहित्यप्रकाराचे योगदान

प्राचीन कालखंडाच्या सुरुवातीपासून ते आधुनिक कालखंडाच्या सुरुवातीपर्यंतच्या काळात लोकगीते, भक्तीगीते, कथा-कहाण्या, अभंग, भारूड हे सर्व साहित्याच्या पायाभरणीसाठीचे मूलस्रोत आहेत. अकराव्या शतकाच्या पूर्वार्धात लिहिला गेला ‘ज्यातिपरत्नमाला’ हा मराठीतील पहिला ग्रंथ आहे, असे मत वि. का. राजवाडे यांनी व्यक्त केले; परंतु त्या ग्रंथाची भाषा उत्तरकालीन वाटते. इ.स. ११८८ साली मुकुंदराजांनी लिहिलेला विविकसिंधू हा मराठीतील पहिला ग्रंथ आहे, असे एक मत आहे. पण त्या ग्रंथाचा नेमका काळ निश्चित करताना ग्रंथातील शकसंवत्सराचा मेळ बसत नाही, असे दिसून येते.

विविकसिंधूमधील मराठी भाषेचे स्वरूप हे उत्तरकालीन वाटते, असे महत्वाचे आक्षेप या मतावर घेतले गेले. या आक्षेपात तथ्य आहे असे म्हणता येईल. कारण या ओवीबद्ध ग्रंथाची अठरा प्रकरणे असून त्याचे पूर्वार्ध आणि उत्तरार्ध असे दोन भाग आहेत. तसेच त्यामध्ये काव्यात्मकतेपेक्षा तत्त्वप्रतिपादनावर कवीचा भर अधिक आहे. निर्विवाद पुराव्याने म्हणायचे झाले तर इ.स. १२७८ मधील म्हाईभटांनी लिहिलेला ‘लीळाचरित्र’ हा मराठीतील पहिला ग्रंथ म्हणता येईल.

संत ज्ञानेश्वर हे संत साहित्यातील पहिलेच संत कवी होते. भावार्थदीपिका उर्फ ज्ञानेश्वरी, अमृतानुभव, चांगदेव पासष्टी आणि काही अभंग त्यांच्या नावावर प्रसिद्ध आहे. त्याचबरोबर संत एकनाथ, जनाबाई, मुक्ताबाई, तुकोबा यांनीही अनेक ओव्या तसेच अभंगांची रचना केलेली बघावयास मिळते. पंडीती परंपरा जपणारे कृष्णशास्त्री चिपळूणकर, कृष्णशास्त्री राजवाडे, पांडुरंग गोविंद पारखी, गणेशशास्त्री लेले ह्यांसारख्या कवींनी अभिजात संस्कृत काव्यांचे पद्यानुवाद केले. ह्याच काळात इंग्रजी विद्येचे संस्कार घेतलेल्या नवशिक्षितांनी इंग्रजी कवितेच्या अनुकरणाने मराठी कविता लिहिण्यास प्रारंभ केला होता.

याच काळात महादेवशास्त्री कोल्हटकर, हरि केशव, का. र. किर्तीकर, म. मो. कुंटे यांसारख्या कवींनी इंग्रजी कवितांचे मराठीमध्ये भाषांतर करण्यास सुरुवात केली. बजाबा रामचंद्र प्रधान यांनी द लेडी ऑफ द लेक चे दैवसेनी या खंडकाव्यात भाषांतर केले. त्यानंतरचा काही काळ हा भाषांतर युग म्हणूनच ओळखला जातो. इ.स. १८८५ नंतर कवी केशवसुतांपासून मराठी काव्याला एक वळण मिळालेले आपल्याला दिसते. केशवसुतांनी माणूस आणि मानवी जीवनातील अडचणींना कवितेत मांडण्यास सुरुवात केली. ना. वा. टिळक, माधवानुज, गोविंदाग्रज, बालकवी, बी कवी यांसारख्या कवींवर केशवसुतांच्या लेखनाचा प्रभाव दिसून येतो.

स्फूर्त कविता, गुढगुंजनात्मक कविता, देशभक्तीपर कविता, प्रेम कविता, निसर्ग कविता, मुक्तछंद यांसारख्या कवितांची रचना याच काळात झाली. दुसरे केशवसुत म्हणून ओळखले जाणारे बाळ सीताराम मर्ढेकर यांनी मानवी जीवनातील समस्यांचा कवितेच्या माध्यमातून आढावा घेण्यास सुरुवात केली. त्यामुळे त्यांना ‘नवकवितेचे जनक’ म्हणून देखील ओळखतात. तेव्हापासून मराठी कवितेला नवी दिशा मिळाली.

शुभंकर जोशी
टी.वाय.बी.ए.

* * *